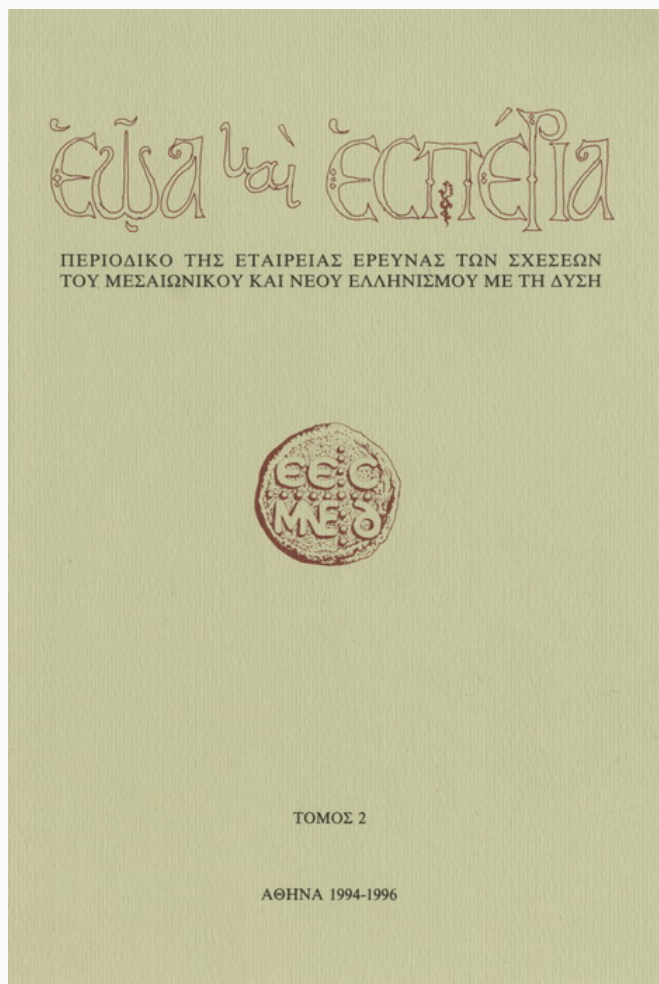


Eoa kai Esperia

Vol 2 (1996)



Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ «ΑΔΥΝΑΤΩΝ»

ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΡΥΔΗΣ, ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΤΖΙΒΑΡΑ

doi: [10.12681/eoaesperia.31](https://doi.org/10.12681/eoaesperia.31)

To cite this article:

ΚΑΡΥΔΗΣ Σ., & ΤΖΙΒΑΡΑ Π. (1996). Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ «ΑΔΥΝΑΤΩΝ». *Eoa Kai Esperia*, 2, 83–109. <https://doi.org/10.12681/eoaesperia.31>

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ «ΑΔΥΝΑΤΩΝ»

Στά χρόνια της Βενετοκρατίας παρατηρείται ιδιαίτερη ευαισθησία, τόσο από την πλευρά του κράτους όσο και από ιδιώτες ή εκκλησιαστικά ιδρύματα, για θέματα προστασίας της δημόσιας υγείας και τη σύσταση ιδρυμάτων παροχής υγειονομικής περίθαλψης ή κοινωνικής προστασίας¹. Οί γνώσεις μας όμως γι' αυτά τα ιδρύματα, τόν ακριβή αριθμό τους, καθώς και για τό είδος της παρεχόμενης βοήθειας δέν είναι πάντοτε επαρκείς. Ίδιαίτερα όταν ή περιέργειά μας στρέφεται πρὸς τούς δύο πρώτους αἰῶνες τῆς Βενετοκρατίας φαίνεται νά ἀγνοεῖται καί αὐτή ἀκόμη ή ὕπαρξή τους εἴτε λόγω τῆς ἐφήμερης παρουσίας τους εἴτε γιατί λείπει ἀπό τίς πηγές ὁ προσδιορισμός τῆς ταυτότητάς τους.

Στή σύντομη αὐτή μελέτη, ή ὁποία ἄς θεωρηθεῖ ὡς μικρή συμβολή στό θέμα, πραγματευόμαστε τόν τρόπο ἀντιμετώπισης μιᾶς συγκεκριμένης κατηγορίας ἀσθενῶν, ἐκείνης τῶν λεπρῶν, κατά τόν 16ο αἰ. στήν Κέρκυρα. Ἡ μελέτη στηρίζεται σέ ἔγγραφα πού ἐντοπίσαμε στά νοταριακά κατάστιχα πού φυλάσσονται στό Ἱστορικό Ἀρχεῖο τῆς Κέρκυρας, τά σημαντικότερα ἀπό τά ὁποία δημοσιεύουμε στό τέλος τῆς παρούσας μελέτης.

Ἀπό τά ἔγγραφα διαπιστώνεται ή ὕπαρξή δύο ιδρυμάτων. Γιά τό ἕνα γνωρίζουμε ὅτι λειτουργοῦσε στήν περιοχή τῆς Σπηλιάς, κοντά στό σημερινό λιμάνι², χωρίς ὅμως νά διαθέτουμε πληροφορίες οὔτε γιά τόν ἀκριβή τόπο οὔτε γιά τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο λειτουργοῦσε. Τό ἄλλο ἦταν ὀργανωμένο μέ κέντρο τό ναό τοῦ ἀγίου Λαζάρου, τήν ἱστορική

1. Γ. ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ, Οἱ βενετοκρατούμενες ἑλληνικές χῶρες μεταξύ τοῦ δευτέρου καί τοῦ τρίτου τουρκοβενετικοῦ πολέμου (1503-1537), Ἰωάννινα 1974, σ. 87-91. Ι. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ, Πρόληψη τῆς ἀρρώστιας καί κοινωνική προστασία στά Ἑπτάνησα ἐπὶ Ἀγγλοκρατίας (1815-1864), Ἀθήνα 1985, *passim* (ὅπου καί ἐκτενής βιβλιογραφία). Εἰδικά γιά τήν Κέρκυρα κατά τόν πρῶτο αἰῶνα τῆς βενετικῆς κυριαρχίας βλ. Σ. ΑΣΩΝΙΤΗΣ - Ι. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ, Νεότερες εἰδήσεις γιά τήν υγειονομική καί νοσολογική κατάσταση τῆς Κέρκυρας κατά τήν πρῶτη Βενετοκρατία, *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καί Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος* 30 (1987) 5-18.

2. Βλ. ἔγγραφο 4.

πορεία του οποίου ακολούθησε.

Οί τρόφιμοι καί τῶν δύο χαρακτηρίζονται στίς πηγές μέ τούς ὄρους «ἀδύνατοι» ἢ πάσχοντες «ἐκ τῆς ἱερᾶς νόσου»³ ἢ σπανιότερα «λωβοί»⁴. Ἡ ἐξειδικευμένη χρήση τοῦ ὄρου «ἀδύνατος» πρὸς δήλωση τοῦ «λεπροῦ» φαίνεται πὼς ἴσχυε καί τὸν 15ο αἰ., κατὰ τὸν ὁποῖο διακρίνεται σαφῶς τὸ περιεχόμενο τοῦ ὄρου ἀπὸ ἐκεῖνο τῶν «επτωχῶν», ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴ διαθήκη τοῦ Ἀρσενίου Δεληγότη τῆς 29-10-1469 μέ τὴν ὁποία ἀφήνει «των αδυνάτων του αγίου Ελαζάρου σητάρι μόδια δύο, κρασί μέτρα τρία, λάδη λίτρες τρεις» καί «εις το σητάλη των Κορυφῶν να αγοράσουν σαγιά πέντε δια τους επτωχούς»⁵.

1. Ὁ ναός.

Οἱ πηγές τοῦ 16ου αἰ. τοποθετοῦν τὸ ναὸ στὴν εὐρύτερη περιοχή τοῦ «Ἐμπορίου Κορυφῶν» ἢ «ἐξώπολου» πού περιελάμβανε τὴ σημερινή παλιά πόλη καί ἔφτανε μέχρι τὸ λόφο τοῦ Ἀβράμη καί τὴ Γαρίτσα. Σαφέστερο προσδιορισμὸ τοῦ χώρου ἔχουμε ἀπὸ πληροφορία τοῦ 1645, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Λαζάρου καί τὰ πέριξ αὐτοῦ οἰκήματα βρίσκονταν «*ηστό σαροκο κοντά ηστήν μετζαλούνα...*»⁶. Ἐπομένως ὁ ναὸς μετὰ τὴν ὀχύρωση τοῦ ἐξώπολου (1577-1588) βρέθηκε ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς νέας πόλης καί κοντὰ στὴν ὀχυρωματικὴ ἡμισέληνο πού προστάτευε τὴ Βασιλικὴ Πύλη⁷.

3. Βλ. δημοσιευόμενα ἔγγραφα. Ὁ ὄρος «ἱερὰ νόσος» χρησιμοποιεῖται καί στίς βυζαντινὲς πηγές μέ τὴν ἔννοια τῆς λέπρας. Βλ. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ, Βυζαντινῶν βίος καί πολιτισμός, (φωτ. ἀνατύπωση), ἐκδόσεις Παπαζήση, τ. Β' / 1, σ. 147. Α. PHILIPSBORN, Ἱερὰ νόσος und die Spezial - Anstalt des Pantokrator-Krankenhauses, *Byzantion* 33 (1963) 223-230.

4. Ἔτσι δηλώνονται σέ πράξη ὀρισμοὶ ἐφημερίου τοῦ ναοῦ τῆς 22-6-1550 (ἔγγραφο 7). Λωβὸς ἐκ τοῦ «λῶβη» πού εἶναι ἡ βυζαντινὴ ὀνομασία τῆς λέπρας. Γιά τὸν ὄρο καί τὴ νοσηματικὴ του εὐρύτητα στὴ βυζαντινὴ περίοδο βλ. Γ. ΠΕΝΤΟΓΑΛΟΣ, Οἱ περιθωριακοὶ στό Βυζάντιο. Λεπροὶ Ἀνιάτοι - Ἀνάπηροι, στό: *Οἱ περιθωριακοὶ στό Βυζάντιο* Πρακτικά ἡμερίδας 9 Μαΐου 1992, Ἰδρυμα Γουλανδρῆ - Χόρν, Ἀθήνα 1993, σ. 160-162.

5. Ι. ΡΩΜΑΝΟΣ, Γρατιανὸς Ζώρξης αὐθέντης Λευκάδος. Ἱστορικὴ πραγματεία τοῦ καθ. Καρόλου Χόφφ μετενεχθεῖσα μὲν ἐκ τῆς Γερμανικῆς ὑπὸ... προτάξαντος Ἱστορικὴν Μελέτην περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι Φραγκοκρατίας καί τῶν Παλατινῶν Κομητῶν Οὐρσίνων, Αὐθεντῶν Κεφαλληνίας καί Ζακύνθου, Ἐν Κερκύρα 1870 (= Ι. ΡΩΜΑΝΟΣ, Ἱστορικὰ Ἔργα, *Κερκυραϊκά Χρονικά* 7 (1959) 326).

6. Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Κερκύρας, Ἔγγραφα Ἐκκλησιῶν (στό ἐξῆς Ἔγγρ. Ἐκκλ.), φακ. 244, Libro no 2, φ. 24r.

7. Οἱ ἐνισχυτικὲς ὀχυρώσεις στίς ὁποῖες περιλαμβάνεται καί ἡ πολυγωνικὴ ὀχυρωματικὴ ἡμισέληνος ἐμπρὸς ἀπὸ τὴ Βασιλικὴ Πύλη ἄρχισαν τὸ 1641 καί κράτησαν πάνω ἀπὸ

Ὁ ναός ὑπῆρχε ἤδη τό 1469⁸, ἡ δέ παρουσία του ἐπιβεβαιώνεται ἀδιάκοπα μέ ἢ χωρίς τό προσδιοριστικό «τῶν ἀδυνάτων» μέχρι καί τό 1577⁹. Μετά τήν πολιορκία τῆς πόλης ἀπό τοὺς Τούρκους τό 1537 ὁ ναός ἀνακαινίστηκε, σκεπάστηκαν οἱ νάρθηκες καί ἐπισκευάστηκαν τά κελιά του¹⁰.

Σέ πράξη τῆς 8-6-1583 ἔχουμε τήν πληροφορία ὅτι ὁ ναός δέν ὑπῆρχε πλέον ἢ δέν λειτουργοῦσε πιά¹¹, ἐνῶ ἕναν χρόνο νωρίτερα στίς 20-10-1582 ἐμφανίζεται γιά πρώτη φορά ἡ διπλή ὀνομασία τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Νικολάου τῶν Ἀλβανιτῶν καί ἁγίου Λαζάρου¹². Φαίνεται ὅτι στό διάστημα μεταξύ τῶν ἐτῶν 1577 καί 1582 ὁ ναός ἐνώθηκε μέ ἐκεῖνον τοῦ ἁγ. Νικολάου τῶν Ἀλβανιτῶν¹³ ἢ τοποθετήθηκε σέ αὐτόν ἡ εἰκόνα τοῦ ἁγίου. Τό γεγονός

10 χρόνια (ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΥ - ΜΠΙΡΜΠΙΛΗ, Ἡ Ἀρχιτεκτονική τῆς πόλεως τῆς Κερκύρας κατά τήν περίοδο τῆς Ἑνετοκρατίας, Ἀθήνα 1977, σ. 72).

8. Βλ. σημείωση 5.

9. Βλ. ἐνδεικτικά: Συμβολαιογραφικά (στό ἐξῆς Συμβ.) Μ. 245, φ. 110ν καί φ. 130ν πράξεις τοῦ 1497. Συμβ. Τ. 11, φ. 42ν, πράξη τοῦ 1503. Διάφοροι Συμβολαιογράφοι 4.7, φ. 39γ τοῦ 1514. Συμβ. Γ. 54, φ. 63γ τοῦ 1538. Συμβ. Σ. 147, φ. 307γ τοῦ 1539. Συμβ. Σ. 148, φ. 191ν τοῦ 1546. Συμβ. Τ. 53, φ. 20ν τοῦ 1562. Συμβ. Τ. 53, φ. 301ν τοῦ 1564. Συμβ. Χ. 18, φ. 12ν τοῦ 1569. Συμβ. Δ. 5, φ. 15ν τοῦ 1574. Συμβ. Ρ. 26, φ. 414γ τοῦ 1577.

10. Ἐγγραφο 4.

11. Συμβ. Χ. 18, φ. 246γ «εις τὴν περιοχὴν τοῦ ἁγίου Λαζάρου ὅπου ἦτον πρῶην».

12. Συμβ. Π. 41, φ. 627γ. Βλ. καί τίς μεταγενέστερες πράξεις: Συμβ. Β. 77, φ. 17ν τοῦ 1583. Συμβ. Β. 77, φ. 413ν τῆς 24-5-1592 ὅπου ἀναφέρονται οἱ «κυβερνήτες τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ ἁγίου Λαζάρου». Συμβ. Β. 77, φ. 472γ, τοῦ 1594.

13. Ὁ ναός, κτισμένος στό Ἰουδαϊκὸ ὄρος ἢ Ὀβριβοῦνι, ἔχει ἀδιάκοπη παρουσία στήν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ τῆς Κερκύρας ἀπὸ τό 1497, πού μνημονεύεται γιά πρώτη φορά (Συμβ. Μ. 245, φ. 43γν), μέχρι σήμερα. Ἡ ἐπωνυμία «τῶν Ἀλβανιτῶν», μέ τήν ὁποία εἶναι γνωστός ἤδη ἀπὸ τὸν 15ο αἰ. πιθανότατα ὀρίζει τήν καταγωγὴ τῶν πρώτων κτητόρων του. Μέ τήν ἔνωση του μέ τὸν ἁγ. Λάζαρο ἔλαβε τήν ὀνομασία τοῦ «ἁγ. Νικολάου τῶν Ἀλβανιτῶν καὶ ἁγ. Λαζάρου». Σταδιακά, καί κυρίως στὸν 18ο αἰ., θά ἐπικρατήσῃ ἐκεῖνη τοῦ «ἁγίου Νικολάου». Τὸν 19ο αἰ. μνημονεύεται ὡς «ἁγ. Νικόλαος Παλαιός». (βλ. Κατάλογο Ἐκκλησιῶν Κερκύρας τοῦ 1820 πού συντάχθηκε ἀπὸ τὸν Τοποτηρητὴ τῆς Μητροπόλεως Κερκύρας Ἐπίσκοπο πρῶην Ρωγῶν Μακάριο. Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Κερκύρας, Μητροπολίτες φακ. 141). Σήμερα εἶναι γνωστός ὡς «ἅγιος Νικόλαος τῶν Γερόντων». Ὁ ναός ἦταν συναδελφικὸς τουλάχιστον ἀπὸ τό 1513 (Συμβ. Τ. 11, φ. 267ν), ἐδιοικεῖτο δηλαδὴ ἀπὸ ἀδελφότητα λαϊκῶν, ἡ ὁποία εἶχε τὴ φροντίδα γιὰ τὴ συντήρησή του καὶ τήν τακτικὴ του ἱερουργία. Ὁ ναός στὴ σημερινή του μορφή εἶναι ἀποτέλεσμα ἐκτεταμένων ἐπεμβάσεων καὶ ἐπισκευῶν πού πραγματοποιήθηκαν ἀπὸ τά μέσα τοῦ 17ου αἰ. καὶ στὴ συνέχεια. (Περιγραφὴ τῶν ἐργασιῶν βλ. εἰς Ἐγγρ. Ἐκκλ., φακ. 244 καὶ εἰδικότερα στίς καταστάσεις ἐσόδων - ἐξόδων τοῦ ναοῦ). Γιὰ τὸ ναὸ βλ. γενικότερα Ι. ΣΚΙΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Ναὸς Ἁγίου Νικολάου Πόλεως, Ἀπολύτρωσις, τεύχος 13, 4. ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΥ - ΜΠΙΡΜΠΙΛΗ, ὅ.π., σ. 282.

αυτό οφείλεται πιθανότατα στις έκτεταμένες καταδαφίσεις οικοδομῶν πού πραγματοποιήθηκαν στό προάστειο τοῦ Σαρόκου γιά τήν ἀνέγερση τῶν ὀχυρωμάτων καί τῶν τειχῶν τῆς πόλης¹⁴. Ὁ ναός καί τά περίξ αὐτοῦ οἰκήματα περιελήφθησαν μεταξύ τῶν κατεδαφιστέων χωρίς ὅμως τελικά νά κατεδαφιστοῦν¹⁵. Μέ τήν ἔνωση ἐξαφανίζεται καί ἡ χρήση τοῦ προσδιοριστικοῦ «*τῶν ἀδυνάτων*» σέ σχέση μέ τόν ἅγ. Λάζαρο. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι στά νοταριακά ἔγγραφα γίνεται ἀναφορά στό ναό τοῦ ἁγ. Λαζάρου καί σέ μεταγενέστερα χρόνια. Εἶναι φανερό ὅμως ὅτι δέν πρόκειται πιά γιά τό ναό πού μελετᾶμε, ἀλλά γιά ἐκεῖνον τοῦ ἁγ. Νικολάου καί ἁγ. Λαζάρου. Ἐτσι σέ πράξη τῆς 3-5-1591 ὁ παπᾶ Γεώργιος Φλώρος ἀναφέρεται ὡς ἐφημέριος τῆς μονῆς τοῦ ἁγ. Λαζάρου τῶν ἀδυνάτων, ὁ ἴδιος ὅμως ἦταν ἐφημέριος τοῦ ἁγ. Νικολάου καί ἁγ. Λαζάρου, ἡ δέ πράξη περιέχεται στά ἀντίγραφα πράξεων πού ἀφοροῦν τά περιουσιακά στοιχεῖα τοῦ τελευταίου¹⁶. Τό ἴδιο συμβαίνει καί σέ διαθήκη τῆς 28-1-1604 μέ τήν ὁποία κάποια ἀντικείμενα ἀφιερώνονται μέν «*στήν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Λαζάρου*» καταγράφονται ὅμως μεταξύ τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Νικολάου καί ἁγ. Λαζάρου¹⁷.

Ὁ ναός τοῦ ἁγ. Λαζάρου ἀνῆκε στήν Κοινότητα τῆς Κέρκυρας¹⁸, ἡ δέ διοίκηση καί διαχείρισή του ὑπέκειτο στόν ἄμεσο ἔλεγχο τῶν Συνδίκων¹⁹, οἱ ὁποῖοι συνέτασσαν, σέ συνεργασία μέ τόν προεστώτα τῆς κοινότητας τῶν ἀδυνάτων, κάθε πράξη πού ἀφοροῦσε τό ναό καί τήν περιουσία του. Ἡ χωρίς τήν παρουσία τους ἡ τήν ἔγκρισή τους σύνταξη πράξης ἐθεωρεῖτο ἄκυρη. Ἐτσι στίς 7-7-1548 ἀκυρώθηκε προηγούμενη νοταριακή πράξη ἐπειδὴ ἔγινε «*ἀπόντων καί χωρίς ἐρώτισην καί θέλημα των ἀναγεγραμμένων τιμωτάτων Συντήχων ὡς αὐτοί ὅπερ υπάρχουν προβλεπτέ καὶ κυβερνητέ πρὸς τήν αὐτὴν μονήν*»²⁰.

14. Ὁ ἀριθμός τῶν οἰκοδομῶν πού κατεδαφίστηκαν ἀνῆλθε στίς δύο χιλιάδες (ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΥ - ΜΠΗΡΜΠΑΝ, ὁ.π., σ. 54).

15. Ἡ κατεδάφιση τοῦ ναοῦ καί τῶν κτηρίων του πραγματοποιήθηκε περί τό 1645. Βλ. σημείωση 6.

16. Ἐγγρ. Ἐκκλ., φάκ. 244, Libro no. 2, φ. 5r.

17. Ὁ.π., φ. 10r.

18. Σέ πράξη τῆς 28.10.1497 ὁ ναός μνημονεύεται μέ τόν προσδιορισμό «*τῆς Κοινότητος τῶν Κορυφῶν*» (Συμβ. Μ. 245, φ. 130v).

19. Οἱ Σύндικοι ἦταν τέσσερεις τόν ἀριθμό, δύο Ἕλληνες καί δύο Λατίνοι, καί ἐκλέγονταν ἀπό τό Συμβούλιο τῆς Κοινότητος μέ ἐτήσια θητεία. Ἐπέβλεπαν τήν ἐγγῶρια διοίκηση, εἶχαν καθήκοντα ἀγορανομικά καί οἰκονομικῆς φύσεως. (Ε. ΛΟΥΝΤΖΗΣ, Περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Ἑπτανήσου ἐπὶ Ἑνετῶν, Ἀθήνα 1969, σ. 126-128).

20. Ἐγγραφο 5.

Ἡ ἀνάμειξη Κοινότητας καὶ Συνδίκων στὰ πράγματα τῆς μονῆς διαπιστώνεται τουλάχιστον μέχρι τὸ 1551²¹, ἐνῶ στὴ συνέχεια παύει αὐτὴ νὰ ἀπαντᾷται. Ἀντίθετα, ἀπὸ τίς ὑπάρχουσες πληροφορίες διαπιστώνεται ἡ σύσταση καὶ λειτουργία ἀδελφότητας στό ναό. Ἡ ἀδελφότητα φαίνεται ὅτι ἀρχικὰ ἀποτελέστηκε ἀπὸ τοὺς ἐνορίτες τῆς μονῆς, ἡ δὲ σύστασή της θὰ πρέπει μᾶλλον νὰ ἐντοπιστεῖ ἀνάμεσα στὸ 1568 καὶ τὸ 1570, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τίς πληροφορίες πού παρέχουν οἱ νοταριακές πράξεις τῆς 19-4-1568 καὶ 13-8-1570. Συγκεκριμένα, στὴν πρώτη πράξη ὡς συμβαλλόμενοι ἀναφέρονται οἱ ἐνορίτες τῆς μονῆς²², χωρὶς μνεῖα τακτικῶν ἐκπροσώπων, οἱ ὅποιοι ὀρίζουν «*κουμεσίους αὐτῶν καὶ ἐπιτρόπους καθολικοὺς διὰ ὄνομα τῆς ἀνωθεν μονῆς εἰς σε πασαν διαφορὰν ὅπερ ἔχουν διὰ τὴν ἀνωθεν μονὴν ὡς το εαυτῶν σώμα με καθέν καὶ ἕκαστον ἄνθρωπον*»²³. Στὴ δευτέρῃ ὁμως πράξη ὡς συμβαλλόμενοι παρίστανται ἡ ἡγουμένη τῆς μονῆς καὶ ὁ Γεώργιος Ζαγορίτης μέ τὸν τίτλο τοῦ Πριόρη «*τοῦ μαπαροντα χρόνου εἰς τὴν ἀνωθεν μονὴν*», ὁ ὁποῖος ἐκπροσωποῦσε καὶ τὸν Γραμματικό του Μάρκο Ψυχικάρη²⁴. Λόγω τῆς ἐλλείψεως ἄλλων πληροφοριῶν δὲν γνωρίζουμε τὸν τρόπο μέ τὸν ὁποῖο περιήλθε ὁ ναός στὴν ἀδελφότητα. Αὐτὴ πάντως, ἀπὸ τὴ στιγμή τῆς συστάσεώς της ἀναλαμβάνει οὐσιαστικά τὴ διοίκηση τοῦ ναοῦ καὶ τὸν ἔλεγχο προφανῶς τῶν πράξεων τοῦ ἑκάστοτε ἡγουμένου τῆς μονῆς, ὁ ὁποῖος ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τὴν διαχείριση τῆς περιουσίας²⁵.

Ὁ ἐφημέριος ἐκλεγόταν ἀπὸ τὸ Συμβούλιο τῆς Κοινότητος²⁶ γιὰ ἓνα ἔτος καὶ οἱ Σύνδικοι τῆς Κοινότητος μέ νοταριακὴ πράξη τοῦ παρέδιδαν τὸ ναό καὶ καθόριζαν τοὺς ὅρους τῆς σύμβασης²⁷. Μετὰ τὴ σύσταση τῆς

21. Συμβ. Π. 187, φ. 288rv.

22. «*ἐσυνάκτισαν οἱ κάτωθεν γεγραμμένοι ἐνορήτες τῆς ρηθείσης μονῆς δηλαδὴ μαστρο-Μαρκος Χλαμπιόντας μαστροΑὐγουστής Βίτουλας μισέρ Θεόδωρος Γροῦβας κύρ Μέγγουλας Νικιφόρος μαστροΓιόργος Ζαγορίτης κύρ Νικόλαος Μπαντίς κύρ Μιχαὴλ Μπονγδάνος κύρ Λεονάρδος Μπονγδάνος μαστροΘεοφίλης Πάγκαλις μαστροΦράγγος Τζανγράντος μισέρ Μπατίστας Δαμπόδινα μαστρο Στέφος Δρημῆς μαστρο Αλιβίζης Πανόρμης μαστροΣταματίος Κουντοῦρις κύρ Λουκάς Μουσταφάς μαστροΣίμος Κεφαλωνήτης μαστρο Ἰωάννης Μοντζανίγος κύρ Γεώργιος Γονῆς κύρ Μάρκος Ψυχηκάρης μισέρ Ἀντώνης Ἀντονάτος κύρ Αξεντις Παράσκης κύρ Σταμάτιος Πολήτης παρωντες σωματικῶς ὅλλοι εἰ ἀναγεγραμμένοι ἐνορήτες...*» (Συμβ. Μ. 327, φ. 168v).

23. Ὁ.π.

24. Ἐγγραφο 8.

25. Συμβ. Χ. 18, φ. 12v τῆς 10-10-1569. Συμβ. Μ. 327, φ. 450v τῆς 11-11-1569, φ. 460r τῆς 23-11-1569 καὶ φ. 651r τῆς 28-11-1570.

26. Βλ. ἐνδεικτικὰ Ἐνετοκρατία φάκ. 2, φ. 38r.

27. Βλ. ἐνδεικτικὰ Συμβ. Π. 187, φ. 29v καὶ ἔγγραφο 6.

ἀδελφότητα καὶ τὴν ἀνάληψη τῆς διοίκησης τοῦ ναοῦ ἀπ' αὐτήν, ὁ ὀρισμός τοῦ ἐφημερίου γινόταν πιθανότατα ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, ἡ δὲ σχετικὴ σύμβαση συντασσόταν ἀπὸ τὸν ἡγούμενο καὶ τὰ ὄργανα διοίκησης τῆς ἀδελφότητας²⁸. Ὁ ἐφημέριος ὀφείλε νὰ ἱερουργεῖ στὸ ναὸ καὶ νὰ κρατεῖ «εις αὐξήσιν» τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ δικαιώματα πού τοῦ παραδίδονταν²⁹. Στὰ 1551 ὁ ἐφημέριος ὑποχρεώθηκε νὰ κατοικήσει στὴ μονή³⁰.

Ἀπὸ τὴν ἀρχιερακὴ ἔρευνα προέκυψαν τὰ παρακάτω στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὴν ἐφημερία τοῦ ναοῦ:

Στίς 17-3-1538 ἐφημέριος τῆς μονῆς ἦταν ὁ παπὰ Ἀνδρέας Φλωρός³¹.

Στίς 26-6-1546 οἱ Σύνδικοι ὄρισαν ὡς ἐφημέριο τὸν παπὰ Νικόλαο Σπυρῇ γιὰ ἓνα ἔτος³². Ὁ ἴδιος ἱερέας «κονφερμάρεται» ὡς ἐφημέριος καὶ στίς 17-3-1547³³.

Στίς 14-7-1549 ὀρίστηκε ἐφημέριος ὁ παπὰ Νικόλαος Περδικίρης λεγόμενος Κουτρούλης γιὰ ἓνα ἔτος³⁴.

Στίς 22-6-1550 ὀρίστηκε ὁ ἱερέας Τιμόθεος Σπυρῆς γιὰ ἓνα ἔτος³⁵.

Τὴν 1-12-1551 ὀρίστηκε ἐφημέριος ὁ παπὰ Φίλιππος Παλατιανός γιὰ 3 ἔτη³⁶.

Στίς 7-6-1555 οἱ Σύνδικοι παρέδωσαν τὴ μονή μὲ ὅλα τὰ ἱερά σκεύη καὶ βιβλία στὸν παπὰ Ματθαῖο Ροζόπουλο γιὰ 3 ἔτη³⁷.

Τὸ 1570 τὴν ἱερουργία τῆς μονῆς ἀνέλαβε ὁ ἱερέας Ἀρτέμιος Βούργαρης στὴ θέση τοῦ ἀποθανόντος ἐφημερίου ἱερέα Θεοδώρου Γρούβα³⁸.

Τέλος, τὸ 1576 ἐφημέριος ἦταν ὁ ἱερομόναχος Γερμανὸς Καστροφύλακας ἀπὸ τὴν Κρήτη³⁹.

Ὁ ναὸς διέθετε περιουσία ἀποτελούμενη ἀπὸ ἀστικά καὶ ἀγροτικά ἀκίνητα. Συγκεκριμένα, ἀπὸ τίς πληροφορίες πού διαθέτουμε, ἡ μονὴ κατεῖχε οἰκήματα καὶ ἐργαστήρια κοντὰ στὸν περίβολό της, τὰ ὁποῖα

28. Ἐγγραφο 8.

29. Συμβ. Π. 187, φ. 29ν.

30. Συμβ. Π. 187, φ. 288rv.

31. Συμβ. Γ. 54, φ. 63r. Βλ. καὶ Συμβ. Β. 176, φ. 13ν τῆς 9-5-1538.

32. Συμβ. Π. 187, φ. 29ν. Ἐνετοκρατία, φάκ. 2, φ. 38r.

33. Συμβ. Π. 186, φ. 311r.

34. Ἐγγραφο 6.

35. Ἐγγραφο 7.

36. Συμβ. Π. 187, φ. 288rv.

37. Συμβ. Β. 176, φ. 290rv. Ὁ ἴδιος εἶχε ἀναλάβει τὸ 1543 τὴν ἐφημερία τοῦ ναοῦ τῆς Ὑ.

Θ. Κεχαριτωμένης Γαρίτσας γιὰ ἑξὶ χρόνια (Συμβ. Σ. 148, φ. 59r, πράξη τῆς 29-1-1543).

38. Ἐγγραφο 8.

39. Συμβ. Θ. 10, φ. 14ν πράξη τῆς 19-6-1576. Βλ. καὶ Συμβ. Π. 41, φ. 498r πράξη τῆς 24-10-1576.

ένοικίαζε τακτικά⁴⁰, καθώς επίσης «ἐλαϊκά δένδρα» καὶ χωράφια⁴¹. Στὰ εἰσοδήματά της περιλαμβάνονταν τέλος σολδιάτικα καὶ ψυχικά, τὰ ὁποῖα καταβάλλονταν στὴ μονὴ εἰς εἶδος ἢ εἰς χρῆμα⁴².

2. Ἡ κοινότητα τῶν «ἀδυνάτων».

Ἡ συσπείρωση τῆς κοινότητος γύρω ἀπὸ τὸ ναό, ἡ χρῆση τῶν πέριξ αὐτοῦ οἰκημάτων γιὰ τὴ διαμονὴ τῶν ἀσθενῶν καὶ ἡ καθ' ὅλα ὀργάνωση τῆς κοινότητος σύμφωνα μὲ τὸ μοναστηριακὸ τύπο τοῦ κοινοβίου, ἀντανακλᾷ τὴ στενὴ σχέση πού εἶχε στὸ παρελθόν ὁ ἐκκλησιαστικὸς ὀργανισμὸς μὲ τὴν περίθαλψη καὶ γενικὰ τὴν κοινωνικὴ πρόνοια εἴτε αὐτὴ ἀναλαμβάνονταν ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Ἐκκλησίαν εἴτε ἀπὸ ἰδιώτες⁴³. Στὴν περίπτωσή μας βέβαια, τὴν ἐποπτεία εἶχε ἡ τοπικὴ διοίκηση τοῦ νησιοῦ μέσω τῶν ἐκλεγμένων ὀργάνων της, τῶν Συνδίκων. Τό γεγονός ὅμως αὐτὸ δέν σημαίνει ὅτι βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ πρωτοβουλία τῆς Πολιτείας. Ἡ κυριότητά της ἐπὶ τοῦ ναοῦ εἶναι πιθανότατα ἀποτέλεσμα τῆς ἰσχύουσας περὶ ναῶν νομοθεσίας κατὰ τὴν ὁποία ὁ ναός, τοῦ ὁποίου ὁ κτήτορας πέθαινε ἀκλήρος, περνοῦσε στὴν κυριότητα τοῦ Δημοσίου. Δυστυχῶς δέν διαθέτουμε στοιχεῖα γιὰ τὴν ταυτότητα τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ ναοῦ.

Θεωροῦμε ὅτι ἡ ἱδρυση τοῦ ναοῦ καὶ ἡ σύσταση τῆς κοινότητος

40. Στίς 16-5-1543 ὁ παπὰ Νικόλαος Μωραΐτης παρεχώρησε στοὺς «ἀδυνάτους» τοῦ ἁγίου Λαζάρου τὸ σπίτι πού εἶχε στὴν περιοχὴ τῆς μονῆς. Τὴν ἴδια ἡμέρα ἡ «κυρά Καταφυγὴ μοναχὴ ἀδύνατοι κε ἡγουμένη τῶν ἀδυνάτων τοῦ ἁγίου Λαζάρου» ἔδωσε τὸ σπίτι σὲ σολδιάτικο (Συμβ. Β. 176, φ. 73r). Στίς 15-11-1553 ὁ Ἰωαννίκιος καὶ οἱ λοιποὶ «ἀδύνατοι» ἐνοικίασαν στοὺς Γεώργιο Δανήλη καὶ Στέφο Σκόρτζη τὰ δύο ἐργαστήρια τῆς μονῆς γιὰ τρία ἔτη ἀντὶ ἐτησίου ἐνοικίου 22 καὶ 30 ὑπερπύρων ἀντίστοιχα (Συμβ. Β. 176, φ. 174v). Στίς 10-10-1569 ἡ ἡγουμένη Καταφυγὴ ἐνοικίασε ἐργαστήριον κοντὰ στὸ νάρθηκα τῆς μονῆς στὸ Θεόδωρο Ρουμαντζᾶ γιὰ ἓναν χρόνον (Συμβ. Χ. 18, φ. 12v), στίς 28-11-1570 ἡ ἴδια ἐνοικίασε ἐργαστήριον στὸν Στέλιο Λαδικό (Συμβ. Μ. 327, φ. 651r), ἐνῶ στίς 19-10-1573 ὁ μάστορ Πασχάλης Μπούγας ὄρισε πληρεξούσιο τὸν Γεώργιο Ψηλιανό γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν του μὲ τὴ μονὴ λόγω τοῦ ἐργαστηρίου πού εἶχε νοικιασμένο (Συμβ. Π. 41, φ. 284v).

41. Βλ. ἔγγραφο 7. Μὲ πράξη τῆς 11-11-1569 ἡ «κυρά Καταφυγὴ μοναχὴ ἀδύνατοι ἡγουμένη τῶν ἑτερων ἀδυνάτων τοῦ ἁγίου Λαζάρου παρῶσα σωματικῶς ἐκουσία αὐτῆς βουλῇ καὶ θελήσει ἐσυμφωνήσεν μετὰ τῆς παρούσης κυρά Στάμος... καὶ ἐπέδωκε πρὸς αὐτὴν καὶ πρὸς τοὺς αὐτῆς κληρονομους καὶ διαδόχους ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς σολδιάτικον καὶ εἰς σολδιάτικον ὀνόματος ὅλον τὸ χωράφιον ὅπερ ἔχουν εἰ ἀνωθεν ἀδυνάτοι ψυχικὸν κυμενω εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐνδόξου μονῆς λεγομένης τῆς Μεγαλομάτας (Γαρίτσα)...» (Συμβ. Μ. 327, φ. 450v).

42. Ἐγγραφο 7, 8.

43. Βλ. Α. PHILIPSBORN, ὁ.π.

είναι αποτέλεσμα ατομικής πρωτοβουλίας, πιστεύουμε δέ ότι ο ναός ιδρύθηκε ακριβώς για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των τροφίμων του ταυτόχρονα συστημένου ιδρύματος. Παρόλο που δεν υπάρχουν γραπτά μνημεία που να τό αποδεικνύουν θεωρούμε ότι ή ίδια ή αφιέρωση του ναού στον Άγιο Λάζαρο ενισχύει τήν υπόθεση αν λάβουμε υπόψιν: α) τή σύνδεση του ονόματος του αγίου μέ τους συγκεκριμένους ασθενείς καί τήν περίθαλψή τους ήδη από τά βυζαντινά χρόνια⁴⁴ καί β) τήν εξαιρετικά περιορισμένη διάδοση του ονόματος του αγίου στους ναούς τόσο τής Κέρκυρας όσο καί του λοιπού έπτανησιακού χώρου⁴⁵.

Η κοινότητα του αγίου Λαζάρου υφίστατο, όπως είδαμε, ήδη τό 1469. Τήν κανονική της λειτουργία επιβεβαιώνει καί ή έμμεση μαρτυρία του 1547-1548, όπου σημειώνεται ότι ή τότε ήγουμένη Καταφυγή κατείχε ήδη τό αξίωμα επί 25 έτη, καί ότι προηγήθηκαν αὐτῆς πέντε ήγούμενοι⁴⁶.

Η κοινότητα παύει νά αναφέρεται μετά τό 1577, πού σημαίνει ότι μάλλον διαλύθηκε μέ τήν εγκατάλειψη του ναού πού συνέβη τότε.

Η μονή διέθετε περίβολο καί κελιά για τους ασθενείς, ένα εκ των οποίων προοριζόταν για τόν ήγούμενο. Τά ιδρύματα αὐτά συνήθως διέθεταν λουτρά για τους ασθενείς. Τήν ύπαρξή τους στήν περίπτωση μας μπορούμε νά τήν εικάσουμε από τόν τοπογραφικό προσδιορισμό του έγγραφου αριθ. 1: *«καί έως εις την οπήν ήτις εστί προς την ειρημένην δημοσίαν (δόδον) διά εξέλευσι των υδάτων των παρά των... αδυνάτων χεομένων»*⁴⁷.

44. Οί λεπροί αποκαλούνταν στό Βυζάντιο καί «λάζαροι», ενώ τόν 12ο αἰ. ιδρύθηκε στά Ἱεροσόλυμα τό τάγμα του Ἁγίου Λαζάρου πού σκοπό είχε τήν περιποίηση των λεπρῶν. (Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ, δ.π., σ. 147). Ὁ ὅρος «Λαζαρέτο» (Lazzaretto) πού σημαίνει τό Λοιμοκαθαρτήριο, κατά τόν Α. Ζώη ὀφείλεται σέ παραφθορά του ονόματος του νησιου Santa Maria di Nazaret ή Nazaretum πού χρησιμοποιήθηκε στή Βενετία γι' αὐτό τό σκοπό. (Α. ΖΩΗΣ, Λεξικόν Ἱστορικών καί Λαογραφικών Ζακύνθου. Τόμος Α'. Ἱστορικών - Βιογραφικών, Ἀθήναι 1963, σ. 369). Πιθανότερη ὁμως φαίνεται ή προέλευσή του από τόν ἅγιο Λάζαρο, πού ἔθεωρεῖτο προστάτης των λεπροκομείων καί γενικότερα των νοσοκομείων πού νοσήλευαν ασθενείς οἱ ὅποιοι ἔπασχαν από μεταδοτικά νοσήματα (Ι. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ, δ.π., σ. 110).

45. Στόν κατάλογο ἐκκλησιῶν τῆς Κέρκυρας του 1820 (βλ. σημ. 13) καί σέ σύνολο 844 ναῶν τό ὄνομα του ἁγ. Λαζάρου δέν ἀπαντᾶται καθόλου. Ὅπως είδαμε ὁμως προηγουμένως ὁ ναός του ἁγ. Νικολάου των Ἀλβανιτῶν Πόλεως (ἀριθ. 19 του καταλόγου) ἦταν ἀφιερωμένος καί στόν ἁγ. Λάζαρο. Στά ὑπόλοιπα νησιά ναός του ἁγ. Λαζάρου ἀπαντᾶται μόνο στήν πόλη τῆς Ζακύνθου καί ἀνῆκε στή συνέχεια των υποδηματοποιῶν καί βυρσοδεψῶν (Α. ΖΩΗΣ, Αἱ ἐν Ζακύνθῳ Συντεχνίαι, Ζάκυνθος 1893, σ. 32-63. Α. ΖΩΗΣ, Λεξικόν, σ. 341).

46. Ἐγγραφο 5.

47. Για τίς ἐφαρμοζόμενες θεραπευτικές μεθόδους μέχρι καί τόν 14ο, τουλάχιστον αἰῶνα βλ. ἐνδεικτικά ΑΡ. Π. ΚΟΥΖΗΣ, Δύο θεραπευτικά δὴγιάγι του Μαγιστριανού «Περί

Στήν κοινότητα τοῦ ἁγίου Λαζάρου γίνονταν δεκτοί ἀσθενεῖς καί τῶν δύο φύλων⁴⁸. Ἡ εἴσοδος τῶν ἀσθενῶν στή μονή δέν φαίνεται νά ἀκολουθοῦσε κάποια τυπική διαδικασία. Ἡ ἡγουμένη Καταφυγή στά 1547-1548 δήλωνε ὅτι «*υ πόρτα ανικτή όποιος αδυνατος θελησει να έρθη να κατηκησει καλώς να ερθη...*», ἐνῶ παράλληλα καλοῦσε τόν ἱερέα Νικόλαο νά «*φτιάση ενα κελή και ας κατοικει...*». Φαίνεται πάντως ὅτι οἱ νεοεισερχόμενοι συνήθιζαν νά προσφέρουν κάποια περιουσιακά στοιχεῖα σέ χρῆμα ἢ εἶδος, οἱ δωρεές ὅμως αὐτές εἶχαν μᾶλλον προαιρετικό χαρακτήρα⁴⁹.

Ἡ κοινότητα τῶν ἀσθενῶν, χωρίς νά δηλώνεται πούθενά σαφῶς, λειτουργοῦσε ὡς μοναστική ἀδελφότητα: τά μέλη της χαρακτηρίζονταν ὡς μοναχοί, «*και πασών των αδυνάτων μοναχών*» ἢ ὡς ἀδελφοί⁵⁰, ὁ προεστώς ἔφερε τόν τίτλο τοῦ ἡγουμένου, τά δέ ὀνόματά τους ἦταν ὅλα μοναστικά. Θά πρέπει ὅμως νά σημειωθεῖ ὅτι ὁ χρησιμοποιούμενος ὄρος «*μοναχός*» δέν ἀνταποκρινόταν ἀπόλυτα στή μοναστική του σημασία, ἀφοῦ γιά τήν ἔνταξη κάποιου στήν κοινότητα δέν προαπαιτεῖτο ἡ λύση τῶν οἰκογενειακῶν δεσμῶν.

Τήν κοινότητα διοικοῦσε ἡγούμενος ἢ ἡγουμένη⁵¹ μέ ἰσόβια θητεία⁵². Ὁ πρῶτος τῆς κοινότητος ὀριζόταν ἀνεξαρτήτως φύλου μέ κριτήριο τήν ἀρχαιότητα, τό χρόνο δηλαδή παραμονῆς του στήν κοινότητα. Ἡ ἀνάμειξη τῶν Συνδίκων στόν ὀρισμό τοῦ ἡγουμένου συνήθως περιοριζόταν στήν ἐπικύρωση τοῦ προβαλλομένου ἀπό τήν κοινότητα τῶν ἀδυνάτων, ἡ συγκατάθεση τῆς ὁποίας ἀποτελοῦσε ἀπαραίτητη προϋπόθεση. Ἐξαίρεση φαίνεται νά ἀποτελεῖ ἡ περίπτωση τοῦ ἀπαιτητῆ τῆς θέσης ἱερέα Νικολάου

θεραπείας λεπρῶν» κατά τόν ἐλληνικό κώδικα XLV τῆς Βιέννης, *Ἐπετηρίς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν* 8 (1931) 312-315. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ, ὁ.π., σ. 151-152.

48. Στίς 30-11-1550 «*στό κελλί τῶν ἀδυνάτων*» ἀποφασίζουν τήν ἐκχώρηση τόπων τῆς κοινότητος οἱ «*κύρ Ιωανίκιος μοναχός ἀδύνατος τοῦ ἁγίου Λαζάρου, κυρά Φωτινῇ μοναχῇ ἀδύνατῃ, Καταφυγῇ μοναχῇ ἀδύνατῃ καί Στέφος ἀδύνατος*» (Συμβ. Β. 176, φ. 283ν). Ἡ συγκατοίκηση τῶν δύο φύλων στά ἱδρύματα τοῦ εἴδους εἶναι γνωστή καί ἀπό τίς βυζαντινές πηγές. Τό Πτωχεῖο τῆς Ἀντιόχειας ἦταν μικτό. Στό διάφορο λωβοτροφεῖο τῆς Ἀλεξάνδρειας τόν ἄνω ὄροφο κατεῖχαν οἱ γυναῖκες καί τόν κάτω οἱ ἄνδρες. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ, ὁ.π., σ. 151. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΜΕΝΤΖΟΥ - ΜΕΤ-ΜΑΡΗ, Ἐπαρχιακά Εὐαγγῆ Ἰδρύματα μέχρι τοῦ τέλους τῆς Εἰκονομαχίας, *Βυζαντινά* 11 (1982) 292. Τόν 16ο αἰ. στήν Κέρκυρα ὁ μικτός τύπος φαίνεται νά εἶναι ἀρκετά συνηθισμένος καί στά διάφορα «ἡσυχαστήρια». Τά μοναστήρια τῆς Κέρκυρας, τῇ μορφῇ καί τίς ἰδιαιτερότητές τους πραγματευόμαστε σέ προσεχῇ μελέτη μας.

49. Ἐγγραφο 4.

50. Συμβ. Π. 41, φ. 284ν, πράξη τῆς 19-10-1573.

51. Τόν ἴδιο τίτλο ἔφερε καί ὁ προϊστάμενος τῶν ἀδυνάτων τῆς Σηληϊας.

52. Ἐγγραφο 4.

Μόσχου, τόν όποιο οί Σύνδικοι μέ τίς άποφάσεις του 1546 καί του 1547 καί χωρίς νά λάβουν ύπόψιν τίς προτιμήσεις των άδυνάτων όρισαν ως ήγούμενο σέ άντικατάσταση της ύπάρχουσας ήγουμένης⁵³. Ή αντίδραση όμως πού προκλήθηκε όδήγησε τελικά στή μή έφαρμογή των άποφάσεων⁵⁴. Μέ τή στάση τους αὐτή οί άδύνατοι, χωρίς νά άμφισβητοῦν τήν δικαιοδοσία των Συνδίκων, στρέφονταν ένάντια στήν άπαίτηση λήψης του άξιώματος, ή όποία θά εισηγε ουσιαστικά τή διάκριση μεταξύ των τροφίμων, καί διατύπωναν τά κριτήρια έπιλογής πού ίσχυαν στήν κοινότητα, δηλαδή α) τήν άρχαιότητα του προσώπου καί β) τήν οίκογενειακή του κατάσταση. Ο ιερέας Νικόλαος θεωροῦνταν άκατάλληλος γιά τήν άνάληψη του άξιώματος διότι είχε γυναικα, παιδιά καί γαμβρούς, έπομένως οίκογενειακές ύποχρεώσεις πού θά τόν έμπόδιζαν νά άνταποκριθεῖ έπάξια στίς άπαιτήσεις του λειτουργήματος του.

Ο ήγούμενος, μέ τήν ένεργό συμμετοχή της κοινότητας, είχε τήν κυβέρνηση των άγαθών της μονής *«κατά την παλαιάν συνήθειαν»* καί μοίραζε τό εισόδημα στους άδυνάτους, πάντοτε όμως υπό τόν έλεγχο των Συνδίκων⁵⁵.

Η κοινότητα συντηροῦνταν μέ τά έξοδα από τήν έκμετάλλευση των περιουσιακών στοιχείων της μονής, κυρίως όμως *«με την ελαιμοσύνην των χριστιανών»*. Μέ άνάλογο τρόπο φαίνεται ότι συντηροῦνταν καί οί άδύνατοι της Σπηλιᾶς⁵⁶.

Από τίς πηγές προκύπτουν ως ήγούμενοι της κοινότητος οί κάτωθι: Λωβοϊωάννης, Άνυσία, Γεράσιμος, Μαγδαληνή, Γεννάδιος, Καταφυγή (1522-1547)⁵⁷, Κασσιανή (1548)⁵⁸.

Σέ νοταριακή πράξη μισθώσεως άκινήτου της 23-11-1550⁵⁹ εμφανίζεται ό μοναχός Ίωαννίκιος ως έκπρόσωπος των «άδυνάτων». Τό όνομά του άπαντάται έπίσης σέ πράξη της 30-11-1550⁶⁰, πρώτο στή σειρά των άναγραφομένων άδυνάτων, όπως καί σέ πράξη μισθώσεως εργαστηρίου του ναου της 15-11-1553⁶¹, στήν όποία εμφανίζονται ως συμβαλλόμενοι ό

53. Έγγραφο 2, 3.

54. Σέ νοταριακή πράξη της έπόμενης χρονιάς, της 7-7-1548, αναγράφεται παρούσα ή *«κυρά Κασσιανή μοναχή ως αὐτή ευρισκομένη την σήμερον ηγουμένη της μονής»*. Βλ. έγγραφο 5.

55. Έγγραφο 3.

56. Έγγραφο 5.

57. Έγγραφο 4.

58. Έγγραφο 5.

59. Συμβ. Β. 176, φ. 282r.

60. Συμβ. Β. 176, φ. 283v.

61. Συμβ. Β. 176, φ. 174v.

«*Ἰωαννίκιος καὶ οἱ ἕτεροι ἀδύνατοι τοῦ ἁγίου Λαζάρου*». Ἐν καὶ δὲν δηλώνεται σαφῶς ἡ ιδιότητα τοῦ Ἰωαννικίου στὰ ἀνωτέρω ἔγγραφα, ἡ ιδιαίτερη μνεία του υποδηλώνει τὴν προεξάρχουσα θέση πού αὐτός κατεῖχε στὴν κοινότητα.

Στὰ 1569 καὶ 1570 ἐμφανίζεται ὡς ἡγουμένη ἡ Καταφυγή⁶², ἡ ὁποία μέ δεδομένη τὴ συνήθεια τῆς ἰσόβιας ἄσκησης τῆς ἡγουμενείας, θεωροῦμε ὅτι δὲν ταυτίζεται μέ τὴν πρόκατοχό της.

Τέλος στίς 9-1-1574 σημειώνεται ὡς ἡγουμένη ἡ μοναχὴ Στάμω⁶³.

Στὴν κοινότητα τοῦ ἁγίου Λαζάρου ἀξίζει νά σημειωθεῖ τό ἐπικρατοῦν καθεστῶς ἰσότητος πού συνίστατο στὴν ἀπουσία ὁποιασδήποτε διάκρισης φύλου, τόπου καταγωγῆς, ἀξιώματος. Μέσα στὰ πλαίσια αὐτὰ ἡ θέση τῶν γυναικῶν ἦταν ιδιαίτερα ὕψηλὴ γιὰ τὰ κοινωνικά δεδομένα τῆς ἐποχῆς, ὅπως ἄλλωστε ἀποδεικνύει καὶ ὁ παραπάνω κατάλογος τῶν ἡγουμένων⁶⁴. Ἡ ὕπαρξη γυναίκας στὴ διοίκηση τῆς κοινότητος τό 1546-1547 προκάλεσε τὴν ἀντίδραση τοῦ φιλοπρωτεύοντος ἀσθενοῦς ἱερέα Νικολάου Μόσχου, ὁ ὁποῖος, ὡς γνήσιος φορέας τῶν ὑφισταμένων διακρίσεων στὴν κοινωνία τῆς ἐποχῆς του, δήλωσε ἐνώπιον τῶν Συνδίκων ὅτι «*πάντοτε ὑπὸ ἀνδρῶν το τάγμα τῆς αὐτῆς ἀσθενείας ἐκυβερνάτον*», ὅτι «*οὐκ ἔστι δίκαιον ἀπελθεῖν ἐν τῇ ρηθείσει μονῇ καὶ εἶναι ἐν τῇ ὑποταγῇ μιᾶς γυναικὸς ἐκ τῆς στεραιᾶς γῆς καὶ μάλιστα ἱερεὺς ὢν προ πολλῶν χρονῶν καὶ Κερκυραῖος*» καὶ ζήτησε νά ἀναλάβει τὴν ἡγουμενεία τῆς κοινότητος. Τὴ θετικὴ ἀπόφαση τῶν Συνδίκων ἀκολούθησε, ὅπως εἶδαμε, ἡ ἔντονη ἀντίδραση τῆς ἡγουμένης καὶ τῶν ἀδυνάτων οἱ ὁποῖοι κατόρθωσαν νά τὴν καταστήσουν ἀνενεργή.

62. Συμβ. Χ. 18, φ. 12ν τῆς 10-10-1569. Ἐγγραφο 6. Συμβ. Μ. 327, φ. 651r τῆς 28-11-1570.

63. Συμβ. Π. 41, φ. 311r.

64. Γιὰ τὴ θέση τῆς γυναίκας στό βενετοκρατούμενο ἐλληνικὸ ἔθνος βλ. ΧΡΥΣΑ Α. ΜΑΛΤΕΖΟΥ, Ἡ παρουσία τῆς γυναίκας στίς νοταριακὲς πράξεις τῆς περιόδου τῆς Βενετοκρατίας, *Κρητολογία* 16-19 (1983-1984) 62-79. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΠΑΠΑΔΙΑ - ΛΑΛΑ, Οἱ Ἕλληνες καὶ ἡ Βενετικὴ Πραγματικότητα. Ἰδεολογικὴ καὶ Κοινωνικὴ συγκρότηση, στό: *Ὅψεις τῆς Ἱστορίας τοῦ Βενετοκρατούμενου Ἑλληνισμοῦ, Ἀρχαιὰ Τεκμήρια*, ἐπιστημονικὴ ἐπιμέλεια Χρύσα Α. Μάλτεζου, Ἴδρυμα Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, Ἀθήνα 1993, σ. 195-196. Εἰδικότερα γιὰ τὴν κοινωνία τῆς Κέρκυρας βλ. Δ. ΚΑΠΑΔΟΧΟΣ, Ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης στὴν Κέρκυρα ἀπὸ τοὺς Μεγάλους Πρωτοπαπάδες τὴν Εὐνετικὴν Περίοδον (1604-1797), Ἀθήνα 1990, σ. 126-129. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα συνήθεια τοῦ νυκτερινοῦ ἐκκλησιασμοῦ τῶν ἀνύπανδρων γυναικῶν, πού ἀπαγορεύτηκε μέ διάταγμα τοῦ Μ. Πρωτοπαπᾶ Ἀναστασίου Αὐλωνίτη τῆς 11-11-1693 (Δ. ΚΑΠΑΔΟΧΟΣ, ὁ.π., σ. 301-302, ἔγγραφο ἀρ. 104) ὅπως καὶ ἡ λήψη ἐιδικῆς ἀπόφασης ἀπὸ τὴν Ἀδελφότητα τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ ἁγίου Λαζάρου μέ τὴν ὁποία ὑποχρεώονταν οἱ ἐφημέριοι νά θυμιάζουν καὶ στό γυναικωνίτη καὶ νά δίνουν ἀντίδωρο στίς ἐκεῖ εὐρισκόμενες γυναῖκες (Ἐγγρ. Εκκλ., φακ. 244, Libro no. 2, φ. 143v).

Ἡ ἀπόκλιση αὐτή πού παρουσιάζει ἡ κοινότητα τῶν ἀδυνάτων σέ σχέση μέ τό κοινωνικό πρότυπο τῆς ἐποχῆς, θά πρέπει ἴσως νά ἐξηγηθεῖ ἀπό τήν ἰδιαιτερότητά της ὅσον ἀφορᾷ τοὺς λόγους τῆς συγκρότησής της. Ὅλες οἱ κοινωνικές διακρίσεις (ἀξίωμα, καταγωγή, φύλο) πού διαχώριζαν τά μέλη της, καταπίπτουν ἐμπρός στήν καθημερινή θέα τοῦ θανάτου πού ὀφείλεται στήν προσβολή ἀπό τήν ἀσθένεια καί τό μόνο πού ἀπομένει εἶναι ἡ φροντίδα γιά τήν ἀνάγκη τοῦ ἄλλου.

3. Ἡ κοινωνική θέση τῶν «ἀδυνάτων».

Οἱ ἀδύνατοι καί ὁ τόπος ὅπου αὐτοί κατοικοῦσαν δέν φαίνεται νά τελοῦσαν ὑπό καθεστῶς ἀπομονώσεως, ἀντίθετα μάλιστα αὐτοί γίνονταν δεκτοί μέσα στήν κοινωνία τῆς ἐποχῆς, ὁ δέ χῶρος καί ὁ ναός ἦταν ἀνοικτοί στόν καθένα.

Ἡ ἀντιμετώπιση αὐτῆ τῶν λεπρῶν εἶναι γνωστή καί στό Βυζάντιο, ὅπου ὁ νόμος περί ἀποπομπῆς τῶν λεπρῶν ἐκτός τῶν πόλεων φαίνεται πῶς δέν ἐτηρεῖτο αὐστηρά. Ἀντίθετα, ὅπως σημειώνει καί ὁ Θεόδωρος Βαλσαμών τόν 12ο αἰ., *«μεθ' ἡμῶν δέ καί ἐκκλησιάζουσι καί συνεύχονται ὑπό τῆς νόσου μηδέν ἐμποδιζόμενοι ἀλλά μᾶλλον καί οἰκειούμενοι»*. Στίς πηγές ἀναφέρονται λωβοί οἱ ὅποιοι ἐσύχναζαν στοὺς δρόμους, τίς ἀγορές, τίς δημόσιες τελετές, τίς θρησκευτικές πανηγύρεις, τοὺς περιβόλους τῶν ναῶν, ὅπου συχνά διανυκτέρευαν, ἢ ὡς ἐπαῖτες ἔξω ἀπό τά σπίτια τῶν πολιτῶν. Παράλληλα τά προοριζόμενα γιά τοὺς ἀσθενεῖς ἰδρύματα ἐντοπίζονται τόσο μέσα στίς πόλεις, ὅπως γιά παράδειγμα τό λεπροκομεῖο πού ἱδρύσε κοντά στό ἀνάκτορό της ἡ Σοφία, σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορα Ἰουστίνου Α', ὅσο καί στίς παρυφές τους. Ἡ στάση αὐτή δέν ἦταν ἀσχετὴ μέ τό γενικότερο θρησκευτικό κλίμα καί τίς προτροπές τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν πρὸς αὐτοὺς ἀσκήση φιλανθρωπίας, ἡ ὁποία κάποιες φορές ἔφτανε στήν ὑπερβολή τοῦ *«τῶν λωβῶν τά ἔλκη ἐκμάσσεσθαι αὐτοχείρως»*, πράξη στήν ὁποία συχνά ἐπιδίδονταν ἀκόμα καί μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογένειας⁶⁵.

Στήν Κέρκυρα τοῦ 16ου αἰ. ἡ ἀντιμετώπισή τους εἶναι περισσότερο ὀρθολογική, ἀπαλλαγμένη ἀπό τήν ἀγωνία γιά τή σωτηρία πού ἔφτανε κάποιες φορές, ὅπως εἶδαμε, στά ὅρια τῆς κυριολεκτικῆς χρησιμοποίησής τους ὡς μέσων γιά τήν ἀσκήση φιλανθρωπίας. Ἀπὸ τίς πληροφορίες τῶν ἐγγράφων πού δημοσιεύουμε προκύπτουν τά ἑξῆς.

Ὁ ναός καί τά οἰκήματα βρίσκονταν στά προάστεια τῆς πόλης καί

65. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΗΣ, δ.π., σ. 149-153.

σέ περιοχή πού χαρακτηρίζεται από πυκνή δόμηση καί ἐμπορική δραστηριότητα. Ἐνδεικτικός τῆς πυκνότητας τοῦ οἰκισμοῦ τοῦ Σαρόκου τὸ δεύτερο μισό τοῦ 16ου αἰ. εἶναι ὁ ἀριθμός τῶν οἰκοδομῶν πού κατεδαφίστηκαν γιὰ τὴν περιτείχιση τῆς πόλης καί οἱ ὁποῖες, ὅπως εἶδαμε, ἀνέρχονταν στίς δύο χιλιάδες. Γνωρίζουμε ὅτι δίπλα στὴ μονὴ ἦταν τὸ σπίτι τοῦ Γεωργίου Ἀντωνάτου καί ἄλλων «ενοριτῶν», οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιοῦσαν τὸ πηγάδι τῆς μονῆς μαζί μέ τούς ἀδυνάτους γιὰ ὕδρευση⁶⁶.

Ὁ ναός δέν ἱεουργεῖτο ἀποκλειστικά γιὰ τούς ἀδυνάτους ἀλλὰ ἦταν ἀνοικτός γιὰ κάθε πιστό. Ἀποτελοῦσε τὸ κέντρο ἐνορίας μέλη τῆς ὁποίας, ὅπως ἀναφέραμε, κάποια στιγμή ὀργανώθηκαν σέ ἀδελφότητα μέ σκοπὸ τὴ φροντίδα τοῦ ναοῦ καί τὴν τακτικὴ του ἱεουργία. Ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Λαζάρου φαίνεται μάλιστα ὅτι ἦταν πολυπληθὴς ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὴν 6-1-1573, ἡμέρα τῶν Θεοφανείων καί μετὰ τὴν τελετὴ τοῦ ἁγιασμοῦ, στὸ χῶρο τοῦ ναοῦ δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν καγκελάριο Στυλιανὸ Ρίκη ἀπόφαση τοῦ Μ. Πρωτοπαπᾶ Ἀλεξίου Ραρτούρου μέ τὴν ὁποία ὁ ἱερομόναχος καί ἁγιογράφος Ἰωαννίκιος Μπογδάνος τιμωρήθηκε γιὰ ἠθικά παραπτώματα⁶⁷.

Τμήματα τοῦ προαυλίου τοῦ ναοῦ μισθώνονταν ἢ ἐκχωροῦνταν ἔναντι ἀντιπαροχῆς γιὰ τὴν κατασκευὴ κατοικιῶν καί ἐργαστηρίων⁶⁸, μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐκμετάλλευσης τῆς ἀκίνητης περιουσίας τῆς μονῆς, ἢ τὰ ὑπάρχοντα ἐνοικιάζονταν τακτικά⁶⁹.

Ἀπὸ τούς ἱεουργούς τοῦ ναοῦ δύο τουλάχιστον, γιὰ τούς ὁποίους ἔχουμε σαφεῖ στοιχεῖα, κατοικοῦσαν σέ κελί τῆς μονῆς· πρόκειται γιὰ τὸν ἱερέα Φίλιππο Παλατιανὸ τὸ 1551⁷⁰ καί τὸν ἱερομόναχο Γερμανὸ Καστροφύλακα τὸ 1576⁷¹.

Ὁ ναός καί ἰδιαίτερα ὁ νάρθηκας, στὸ διάστημα πού πιθανόν ἦταν ἐφημέριος ὁ ἱερέας καί νοτάριος Ἀλέξανδρος Χαμάλης, ἀποτελοῦσε τὸ χῶρο στὸν ὁποῖο κατὰ κανόνα αὐτὸς συνέτασσε τίς διάφορες δικαιοπραξίες⁷², πού σημαίνει ὅτι ἦταν χῶρος συνάντησης, ἐπίλυσης διαφορῶν, ἐπίτευξης συμφωνιῶν, κ.λ.π., ἀνοικτός γιὰ τὸν καθένα.

66. Ἐγγραφα 5, 1.

67. Ἐνετοκρατία, φακ. 81, filza 14, φ. χ. ἀ. (1ο), Κόπια. Τὸ ἔργο τοῦ Ἰωαννίκιου Μπογδάνου καί τίς περιπέτειες τοῦ βίου του πραγματευόμαστε σέ προσεχὴ μελέτη μέ θέμα τούς ζωγράφους στὴν Κέρκυρα τὴν ἐποχὴ τῆς Ἐνετοκρατίας.

68. Ἐγγραφα 1, 5.

69. Βλ. σημ. 40.

70. Συμβ. Π. 187, φ. 288v.

71. Συμβ. Θ. 10, φ. 14v.

72. Βλ. Συμβ. Χ. 18, φφ. 1-28, πράξεις τοῦ 1569.

Θά πρέπει όμως νά σημειώσουμε ὅτι οἱ πράξεις πού ἀφοροῦσαν τό ναό καί τήν κοινότητα συντάσσονταν στό χώρο τοῦ ναοῦ παρόντων τῶν ἀδυνάτων, τοῦ ἡγουμένου καί τῶν Συνδίκων. Τό γεγονός αὐτό δέν ἀρκεῖ βέβαια γιά νά ὑποστηρίξουμε τήν ἰσχύ περιοριστικῶν μέτρων στήν κίνηση τῶν ἀδυνάτων. Ἐξάλλου σέ δύο ἀπό τά δημοσιευόμενα ἔγγραφα ὁ ἱερέας Νικόλαος Μόσχος, προσβεβλημένος καί αὐτός ἀπό τήν ἀσθένεια, παρουσιάζεται στούς Συνδίκους ζητώντας τήν ὑπό ὄρους ἔνταξή του στήν κοινότητα, στήν ἐκδίκαση δέ τῆς ὑποθέσεως καλεῖται νά παραστεῖ καί ἡ τότε ἡγουμένη. Ἡ ὁμαδική ὁμως μετακίνηση φαίνεται ὅτι ἀποφευγόταν, γι' αὐτό καί ἡ ἐπιλογή τοῦ ναοῦ ὡς χώρου σύνταξης τῶν πράξεων.

Τέλος, ἡ θέση τῶν λεπρῶν μέσα στήν οἰκογένεια δέν εἶναι σαφής. Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ νομοθεσία τῶν Ἰσαύρων ἐπέτρεπε τή διάλυση τοῦ γάμου ἂν ὁ ἕνας ἀπό τούς συζύγους προσβαλλόταν ἀπό τήν ἀσθένεια. Οἱ προτροπές ὁμως τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας γιά ἀποχή ἀπό τήν ἐρωτική συνένωση μέχρι τήν ἑβδομη μέρα ἀπό τήν ἐμφάνιση τῶν ἐμμήνων φανερώνει ὅτι ἡ προσβολή ἀπό τήν ἀσθένεια δέν ὀδηγοῦσε ἀπαραίτητα στό διαζύγιο⁷³. Στήν περίπτωση πού ἐξετάζουμε, γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἱερέας Νικόλαος Μόσχος διατηροῦσε οἰκογένεια, καί ὅτι ἡ ἔνταξη στήν κοινότητα τῶν ἀδυνάτων δέν προϋπέθετε τήν προηγούμενη λύση τοῦ γάμου. Ὅμως, λαμβάνοντας ὑπόψιν τά ἐπιχειρήματα τῶν ἀδυνάτων στήν παράστασή τους πρός τούς Συνδίκους μπορούμε νά ὑποθέσουμε ὅτι τήν στιγμή τῆς σύνταξης τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου ἡ κοινότητα, στήν πλειονότητά της τουλάχιστον, ἀποτελεῖτο ἀπό μέλη μή συζευγμένα, διαφορετικά θά ἦταν ἄλλη ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ οἰκογενειάρχῃ καί διεκδικητῇ τῆς ἡγουμενείας ἱερέα Νικολάου.

73. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ, ὁ.π., σ. 152.

ΕΓΓΡΑΦΑ¹

1.

Συμβ. Σ. 147, φ. 307γν.

3-5-1539.

Εν ονόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί τῆς Ὑπεράγνου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καί ἀειπαρθένου Μαρίας¹ μητρὸς αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν ἁγίων αμὴν. ἀφλθ^ω ἡμέρα γ^η. τοῦ Μαΐου μηνὸς ἰνδικτιῶνος ιβ^{ης}:² ἐσωθεν προαυλίου μονῆς τοῦ ἁγίου Λαζάρου ἐν τῷ ἐμπορίῳ τῶν Κορυφῶν.³ Ἐπειδὴ τὰ παντοῖα ἀγαθὰ τῆς κοινότητος τῶν ἀδυνάτων τῶν ἐκ τῆς ἱερᾶς⁴ νόσου οἰκούντων ἐν τῇ ρηθείσῃ μονῇ τοῦ ἁγίου Λαζάρου ἐκυβερνῶντο ἐκ⁵ παλαι, καὶ αἰεὶ κυβερνῶνται ἐκ τοῦ κατὰ καιρὸν εὐρισκομένου ἡγουμένου εἴτε⁶ ἡγουμένης τῆς εἰρημένης κοινότητος μετὰ θελήσεως τῶν κατὰ καιροῦς εὐρισκομένων εὐγενεστάτων Σιντίχων τῆς τιμιωτάτης κοινότητος τῆς παρούσης πόλεως Κορυφῶν⁷ ὡς κυβερνῆται τῶν ρηθέντων ἀδυνάτων καθὼς ὑπὸ διαφόρων γραφῶν φαίνονται⁸ καὶ νῦν εὐρίσκεται ὅτι ἡ ρηθείσα κοινότης ἔχει τινὰ τόπον ἀδειον εἰς τὸ ρηθέν προαύλιον εἴτε φραγμόν⁹ τῆς εἰρημένης μονῆς ἐγγὺς τοῦ κελίου εἴτε ἐργαστηρίου ὅπερ ἡ παρούσα κυρά Καταφυγὴ μοναχὴ οἰκεῖ ὡς¹⁰ ἡγουμένη τῆς εἰρημένης κοινότητος καὶ ἐγγὺς τῆς δημοσίας ὁδοῦ. καὶ ἕως εἰς τὴν οπὴν ἥτις ἐστὶ¹¹ πρὸς τὴν εἰρημένην δημοσίαν διὰ ἐξέλευσι τῶν ὑδάτων τῶν παρὰ τῶν ρηθέντων ἀδυνάτων¹² χεομένων τοῦ μακροῦς οὐργιες πέντε καὶ ὅσον περισσότερον εὐρεθὴ καὶ τοῦ πλάτους οὐργιες τρεῖς ἀκουμπὶ¹³ ζοντος εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ρηθέντος κελίου εἴτε ἐργαστηρίου ἐξ¹⁴ οὐ τόπου οὐκ εἶχε ἀλλ¹⁵ οὔτε ἔχει ἡ ρηθείσα κοινότης¹⁶ τῶν ἀδυνάτων καν μίαν ἀπόλαυσιν ἀλλ¹⁷ ἐνὶ ἀργός καὶ ἀσύμφορος καθὼς ὁράται τὴν σήμερον καὶ προβλέπουσα ἡ ρηθείσα ἡγουμένη εἰς αὔξησιν καὶ ὠφέλειαν τῆς κοινότητος τῶν αὐτῶν ἀδυνάτων¹⁸ διὰ τοῦτο συνεφώνησε μετὰ τοῦ παρόντος τιμιωτάτου μισέρ Βήδου τοῦ Μποῦα καὶ ἐπέ¹⁹δοσεν πρὸς αὐτόν τὸν εἰρημένον τόπον εἰς ὁποῖον τόπον ὁ εἰρημένος μισέρ Βήδος²⁰ ὑπόσχεται ἐξοδεύσῃ ἐξ²¹ ἰδίου αὐτοῦ ἐξόδου καὶ ποιήσῃ αὐτόν ὁσπῆτιον ἀνωγαιοκάτωγον²² μετὰ ἐργαστηρίων κάτωθεν αὐτοῦ εἴτε μαγαζίων καθὼς ὁ εἰρημενος μισέρ Βήδος θελήσῃ²³ βάνοντας ἀρχὴν τῆς αὐτῆς οἰκοδομῆς κατὰ τὸ παρόν καὶ

1. Στὴν ἔκδοση πού ἀκολουθεῖ ἀναλύθηκαν σιωπηρὰ οἱ βραχυγραφίες καὶ κεφαλαιογραφήθηκαν τὰ ὀνόματα προσώπων, τόπων καὶ ἀξιωμάτων. Οἱ συμπληρώσεις καὶ τὰ χάσματα πού ὀφείλονται σὲ φθορὰ τοῦ κειμένου δηλώνονται μὲ γωνιώδεις ἀγκύλες <>. Τὰ κενὰ τοῦ κειμένου δηλώνονται μὲ ἀστερίσκους***. Τὰ δυσανάγνωστα σημεῖα τοῦ κειμένου δηλώνονται μὲ τελείες ἐντὸς παρενθέσεως (...).

έως να τελειώση αυτό και έστων| ντας τετελειωμένον το αυτό όσπίτιον να
κατηκεί εν αυτώ τε έν αυτοίς ό ρηθείς μισέρ| Βήδος και ή συμβιος αυτού
κυράτζα Λάμπω θυγάτηρ του ποτέ μισέρ 'Αντωνίου του| Λίγγιου μέχρι
τέλους ζωής αυτών πληρωνοντας εις την ρηθείσαν κοινωτητα των| αδυνάτων
το κατ' έτος εις πάσαν έσχάτην του 'Αυγούστου μηνός διά σολδιάτικον||
του αυτού τόπου άσπρα² είκοσι πέντε, και ουχι άλλον τι μή έχων καν μίαν
έξουσίαν| ό ειρημένος μισέρ Βήδος άλλ' ούτε ή προδηλωθείσα συμβία
αυτού νά ξε|νώσωσιν έκ των ρηθέντων όσπητίων διά τινος τρόπου
μήτε έγγράφως μήτε| άγράφως αλλά να έχωσιν αυτά έως τέλους ζωής
αυτών ως άνωθεν και μετά| θάνατον αυτών να διαμείνωσι προς την ειρη-
μένην κοινώτητα των αδυνάτων| διά μνημόσυνον αυτών αιώνιον και των
προγεννητόρων αυτών και έπειδή έντός του αυτού| τόπου έστί πηγάδι, έξ
ού λαμβάνουσι ύδωρ οί ρηθέντες αδύνατοι και οί ένορίται| της αυτής
μονής διά άνάπανσιν αυτών διά τουτο ύπόσχεται ό ειρημένος μισέρ Βήδος
ούτως·| ότι άνωθεν του αυτοϋ πηγαδιου να ποιήσει βόλτον κάτωθεν του
ειρημένου όσπητίου διά| νά ένι πάντοτε τό αυτό φρέαρ άνεωγμένον να
λαμβάνωσι ύδωρ έξ αυτού ή ρηθείσα| κοινότης των αδυνάτων και οί
έννορίται της ειρημένης μονής κατά την παλαιάν συνήθειαν| τήν πάσαν
ώραν άνεμποδίστως και ούτως να ένι πάντοτε και διά μείζωνα αυτών|
ένδειξιν γέγωνε το παρόν νοταρικόν έγγραφον ενώπιον του εύλαβεστάτου
παπά| κύρ Πέτρου του Βρανιανίτη³ και των τιμιωτάτων μισέρ Ντζουάνη
του Χαλκιοπουλου άρωματαρίου⁴| και μισέρ Θοχάρη του Κοντοπετρή
μαρτύρων πρός τουτο κληθέντων και άξιωθέντων.

2. Για τό άσπρο καθώς και τήν αντιστοιχία του μέ τά λοιπά νομίσματα πού κυκλοφορούσαν στην Κέρκυρα τόν 16ο αϊ. βλ. ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΖΑΡΙΔΗ, Ο Κερκυραίος στιχουργός Ιάκωβος Τριβώλης (στοιχεία από το Ιστορικό Αρχείο Κέρκυρας, 1515-1546), Έφα και Έσπέρια 1 (1993) 160-164, όπου και εκτενέστερη βιβλιογραφία.

3. Νοτάριος Κερκύρας, άδελφός του έπίσης νοταρίου Θεοδώρου Βρανιανίτη (1553-1567). Έχει διασωθεί ένας φάκελος (Συμβ. Β. 176) μέ δύο κατάστιχα πού καλύπτουν τό χρονικό διάστημα από 4-12-1537 έως 25-10-1561. Ό κατάλογος των νοταρίων του 'Ιστορικού 'Αρχείου Κερκύρας τόν αναφέρει ως «Βρανιανίτη», ό ίδιος όμως σημειώνεται ως «Βρανιανίτης» (βλ. Συμβ. Β. 176, passim). Η δραστηριότητά του ως νοταρίου εκτείνεται τουλάχιστον από τό 1523 έως τό 1565, όπως προκύπτει από πληροφορίες διάσπαρτες στα κατάστιχα άλλων νοταρίων. Έτσι σε πράξη της 7-2-1523 παρίσταται ως μάρτυρας και μνημονεύεται μέ τήν ιδιότητα του νοταρίου (Συμβ. Σ. 147, φ. 31ν), ενώ σε πράξη της 25-3-1567 γίνεται μνεία «ήνστρουμένου γεγραμένου εις τας πράξεις του ποταί εύλαβεστατου ιερέως κυρίου Πέτρου Βρανιανίτη... εν τό έτι αφξε' μαίου κη'» (Συμβ. Μ. 327, φ. 14τ).

4. Ό Τζουάννης Χαλκίόπουλος, μέ τήν ιδιότητα του άρωματαρίου, άπαντά συχνά στα νοταριακά έγγραφα. Σημειώνουμε ένδεικτικά τήν παρουσία του τό 1522 (Συμβ. Σ. 147, φ. 18τ), τό 1539 ως μάρτυρα (Συμβ. Σ. 147, φ. 307ν) και τό 1544, όπου αναφέρεται τό

2.

Συμβ. Σ. 148, φ. 191v - 192r.

6-11-1545.

+ Ἡμεῖς Φραντζέσκος Κάφιρις Ἰάκωβος ὁ Μπιδέλης καὶ Ντζόρτζη Τοπαλίτης| Σύντιχοι τοῦ ἐνεστῶτος ἐνιαυτοῦ τῆς τετιμημένης κοινώτητος Κορυφῶν ἀπόντος τοῦ ἑτέρου| ἡμῶν συντρόφου μισέρ Βήδου τοῦ Μπούα τιμιωτάτου καὶ ἐξῆς.| Ἐνώπιον ἡμῶν ἐμφανίσθη παπὰ κύρ Νικόλαος ὁ Ἰωαννοινιώτης λεγόμενος Μόσχος ἀναζητῶν| ἵνα αὐτόν ἡγούμενον, διὰ δυνάμεως τοῦ ἡμετέρου ὀφικίου θέσωμεν| ἐπάνω τῶν ἀδυνάτων τῶν ἐκ τῆς ἱεράς νόσου οἰκούντων ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου Λαζάρου| ἥτις ἐστὶ τῆς ρηθείσης κοινώτητος καὶ πάντοτε ὑπὸ ἀνδρῶν τό τάγμα| τῆς αὐτῆς ἀσθενείας ἐκυβερνάτον ἐπειδὴ καὶ αὐτός ὁ ριθείς ἱερεὺς, ἐκ| τῆς αὐτῆς ἀσθενείας πάσχει καὶ οὐκ ἐστὶ δίκαιον ἀπελθεῖν ἐν τῇ ρηθείσει| μονῇ εἶναι ἐν τῇ ὑποταγῇ μιᾶς γυναικὸς ἐκ τῆς στεραιᾶς γῆς καὶ μάλιστα| ἱερεὺς ὢν προ πολλῶν χρόνων καὶ Κερκυραῖος, εἶναι ἐν τῇ ὑποταγῇ| μιᾶς γυναικὸς καὶ ταῦτα ξένης ὡς ἄνωθεν καὶ διὰ τοῦτο ἀναζητεῖ ἵνα| δι' ἡμετέρας ἐξουσίας θέσωμεν αὐτόν ἐν τῇ ρηθείσει μονῇ καὶ εἶναι ἡγούμενον καὶ κυβερνήτην| τῆς αὐτῆς κοινώτητος τῶν ἀδυνάτων, κατὰ τὴν ἔκπαλαι συνθήειαν εἰς τὰς ἐσόδους καὶ ἐξόδους| αὐτῆς καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀκούσαντες δὲ ἡμεῖς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ εἶρη| μένου ἱερέως ὡς ἄνωθεν ὄντες καὶ οἱ τρεῖς προδηλωθέντες Σύντιχοι| ἐκ μιᾶς βουλῆς καὶ γνώμης, προορῶντες εἰς τιμὴν τῆς εἰρημένης τιμιωτάτης| κοινώτητος καὶ εἰς ὠφέλειαν καὶ ἀνάπαισιν τῆς ρηθείσης ἀδελφώτητος| τῶν ἀδυνάτων ἵνα μὴ εἰς ἐλάττωσιν τὰ ἀξιώματα τῆς ρηθείσης τιμιωτάτης| κοινώτητος ἔλθωσιν, ἀλλὰ εἰς ἀνάμνησιν καὶ βεβ<αί>ωσιν καθὼς τό δίκαιον ἀπαιτεῖ| διὰ τοῦτο, διὰ δυνάμεως τοῦ ἡμετέρου ὀφικίου λέγομεν διορίζομεν καὶ ἀποφασίζομεν| οὕτως: ὅτι ὁ εἰρημένος παπὰ κύρ Νικόλαος νά σεβῇ⁵ ἐν τῇ ρηθείσει μονῇ

ἐργαστήριό του ὡς τόπος συντάξεως πράξεως (Συμβ. Π. 14, φ. 70v). Πιθανόν ἀπὸ τὴν ἴδια οἰκογένεια προέρχονται οἱ ὁμότεχνοι Ἀνδρέας Χαλικιόπουλος (Συμβ. Φ. 21, φ. 10r, πράξη 26-2-1546 “in apotheca m.ri Andrea Chalichiorpuli aromatarii”) καὶ Φράγγος (Συμβ. Μ. 327, φ. 79r, πράξη 26-8-1567, ὅπου ἀναφέρεται ὡς «ποτέ»). Ἀρωματάριος ἢ σπετζιάριος πιθανόν ἦταν ἐκεῖνος πού εἶχε ἐργαστήριο παρασκευῆς καὶ πωλήσεως φαρμάκων (βλ. ΕΜΜ. Ι. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, Ἡ Φαρμακευτικὴ εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ τὴν Ἐπτάνησον ἐπὶ Ἐνετοκρατίας καὶ Ἀγγλικῆς Προστασίας 1204-1797-1865, *Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, τόμ. Γ', Φυσικομαθηματικὴ Σειρά, ἀριθ. 2, σ. 1-2) ἢ ὁ ἀρωματοπώλης (βλ. ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΖΑΡΙΔΗ, ὁ.π., σ. 174, ὅπου παραπομπὴ στό *Dizionario Etimologico*, τ. Ι, σ. 297, λήμμα *aromatario* καὶ περαιτέρω βιογραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν οἰκογένεια Χαλικιόπουλου).

5. εἰσέλθῃ.

καί κατοικεῖ εἰς ἓν τῶν κελλίων | καί ἐνι ἡγούμενος τῆς ρηθείσης κοινώτητος τῶν ἀδυνάτων καί κυβερνήτης αὐτῶν καί | πάντων τῶν ἐσώδων καί ἐξόδων αὐτῆς τόσον τῶν παρόντων ὅσον καί τῶν μελλόντων εἶναι ἐκ τῆς | αὐτῆς κοινώτητος κατὰ τὴν παλαιάν συνήθειαν ὅτι οὐκ ἤλθομεν καταλύσαι τόν νόμον | ἀλλά πληρῶσαι αὐτόν μάλιστα δέ, ὅτι τῇ δ' του ἐνεστῶτος μηνός ἐξ ἀναζητίσεως τοῦ ρηθέντος ἱερέως || ὀρίσαμεν τὴν εἰρημένην ἡγουμένην ἐξ οφφικίου ἵνα τὴν σήμερον ἐλθεῖν ἐνώπιον | ἡμῶν μετὰ τῶν παντίων αὐτῆς δικαιωμάτων ἀποκριθῇναι τοῦ ρηθέντος ἱερέως | καί οὔτε αὐτὴ ἐμφανίσθη οὔτε τίς ἑτερος δι' αὐτῆς ἦλθεν ἀποκριθῆναι | καί οὕτως ὡς ἀνωθεν ἐδιορίσαμεν παρόντος μέν τοῦ εἰρημένου ἱερέως | ἀπούσης δέ τῆς ρηθείσης ἡγουμένης κατακρένοντες τὰς ἐξώδους | τῆς παρούσης εἰς τὴν εἰρημένην ἡγουμένην. Εδόθη Νοεμβρίου 5' ἰνδικτιῶνος δ' ἀφμε'.

3.

Συμβ. Π. 186, βιβλίο 2, φ. 9ν - 10ρ.

2-8-1547.

Ἡμεῖς Ἀντώνιος Ἐπαρχος, Ντζάνες Καπέλος, καὶ Ιερώνυμος Φλόρος Σίντιχοι του ἐνεστῶτος ἐνι | αὐτοῦ τῆς τιμιωτάτης κοινότητος Κορυφῶν ἀπόντος του ἐτέρου ἡμῶν συντρόφου | μισέρ Στέφου Φιωμάχου τιμιωτάτου Σιντίχου ἐνόπιον ἡμῶν ἐμφα | νίσθη παπὰ κύρ Νικόλαος ὁ Μόσχος λεγόμενος Ἰωαννηνιώτης⁶ ἀναζιτών ἵνα | αὐτόν ἱγούμενον διὰ δυνάμεως τοῦ ἡμεταῖρου ὀφικίου θέσωμεν | ἐπάνω τῶν ἀδινάτων τῶν ἐκ τῆς ἱεράς νόσου οἰκούντων ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Λαζάρου ἣτης ἐστί τῆς ριθήσης κοινώτητος καθὼς πάντωτε | ὑπὸ ἀνδρόν το τάγμα τῆς αὐτῆς ἀσθενείας ἐκυβερνάτων | ἐπιδὴ καί αὐτός ὁ ριθεὶς ἱερεὺς ἐκ τῆς αὐτῆς ἀσθαινίας πάσχει καὶ οὐκ ἐστὶ δι | καιον ἀπελθεῖν ἐν τῇ ρηθήσει μονῇ καί εἶναί ἐν τῇ ὑποταγῇ μιᾶς γυναικάς | καί ταῦτα βουβῆς καί ἄλαλης καί μάλισθα ἱερεὺς ὢν πρό | πολλῶν χρόνων καί Κερκυραῖος, εἶναι ἐν τῇ ὑποταγῇ μιᾶς γυναικὸς ὡς | ἀνωθεν διὰ τοῦτο ἀνεζίτη ἵνα διὰ εἰμεταίρας ἐξουσίας θέσωμεν | αὐτῶν ἐν τῇ ριθήσει μονῇ καί εἶναι ἡγούμενον καί κυβερνήτην τῆς αὐτῆς | κινώτητος τῶν ἀδυνάτων κατὰ τὴν ἐκπαλαί σινήθειαν καί εἰς τας ἐ | σώδους καί ἐξώδους αὐτῶν καί τα ἐξῆς.

Ἀκούσαντες δε εἰμεῖς μετὰ του ἐτέρου | ἡμῶν συντρόφου μισέρ Στέφου Φεωμάχου τὴν ἀναζήτησιν | του εἰρημένου ἱερέως οὔσα εὐλογεῖ καὶ δικαία

6. Ὁ ἱερεὺς Νικόλαος Μόσχος δέν ζεῖ στὰ 1550, ἀφοῦ σέ νοταριακὴ πράξη ἀναφέρεται ἡ «κυρά Νάστω πρεσβυτέρα τοῦ ποτὲ εὐλαβῆ παπὰ κύρ Νικολάου Ἰανινιότη λεγομένου Μόσκου» (Συμβ. Β. 176, φ. 264ν).

καί ἐπιδῆ ἤδωμεν| καὶ ἐτέραν γραφὴν ὅπερ ἐπρόσφερεν εἰς υἱὰς οἰοῖαν
 εἶχων| πηῖσιν αὐτοῦ ἡ ἀπερασμένοι τιμωτάτοι Σίντιχοι τῆς ρηθῆσης τι|
 μιωτάτης κοινώτητος γεγραμένη παρὰ νοταρίου κύρ Πέτρου Σπόγγου ἐν
 τῷ ἔτει ἀφμε' ἡμέρα ς' τοῦ Νοεβρίου μηνός ἰνδικτιῶνος δ^{ης}, οἶδωμεν καὶ
 μίαν τερμι|νατζιον⁷ τοῦ μεγαλειωτάτου Ρεντζημέντου⁸ γεγραμένης τὴν
 ἱα' τοῦ Μαρτίου μηνός|| ἐν τῷ ἔτει ἀφμς' προορόντες οὖν εἰς τιμὴν τῆς
 εἰρημένης τιμι|ωτάτης κοινότητος καὶ εἰς οφέλιαν καὶ ἀνάπαυσιν τῆς
 ρηθῆσης κινώτητος τῶν ἀδυνάτων ἵνα μὴ εἰς λύθην καὶ εἰς ἐλάττωσιν τὰ
 πρώην| αξιώματα τῆς ρηθῆσης τιμιωτάτης κοινώτητος ἐλθῶσιν, ἀλλ' εἰς
 ἀνά|μνησιν καὶ βεβαίωσιν καθὼς τό δίκαιον ἀπαιτεῖ, διὰ τοῦτω εἰς ἐπα-
 κολουθουσιν καὶ τελείωσιν, ὃ λέγεται ἐκζεκουντζιον⁹ τῆς| ἀναγεγραμένης
 γραφῆς τῶν ἀπερασμένων τιμιωτάτων Σιντίχων| καὶ δετερμινατζιόνος
 τοῦ μεγαλιωτάτου Ρεντζημέντου οἱμεῖς οἱ| προδιλοθέντες τρεῖς Σίντιχοι
 ἀποντος τοῦ ἐτέρου ἡμῶν σιντρόφου| μισέρ Στέφου Φεωμάχου διὰ δυνάμεως
 τοῦ ἡμεταίρου οφφικί|ου λέγομεν καὶ βουλώμεθα οὕτως. Ὅτι ὁ ριθεις
 παπά κύρ Νικόλαος| να σεβή ἐν τῇ ρηθείσῃ μονή καὶ κατοικῇ ἐν τῷ
 κελίῳ τῷ ἱγουμενιῳ| αὐτῆς καὶ ἐνὶ ἡγουμενος τῆς ρηθῆσης κοινώτητος
 τῶν ἀδυνάτων ἕως| τέλους ζωῆς αὐτοῦ καὶ κυβερνητῆς αὐτῶν καὶ τῶν
 ἐσόδων| καὶ ἐξόδων αὐτῶν τόσων τῶν παρόντων ὅσων καὶ τῶν μελῶντων|
 εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ κινώτητι κατὰ τὴν παλαιάν σινήθιαν με τοιοῦ|τον
 τρόπον ὅτι να ἡμιράζην τῷ αὐτῷ ὅλλον υσόδιμαν εἰς τοὺς ἀδι|νάτους τις
 αὐτῆς κινώτητος καὶ οὐχί σε ἄλων τρόπον κατὰ τὸ ἰωθῶς καὶ| κατὰ τὴν
 παλαιάν σινήθιαν ὅτι οὐκ ἴλθομεν καταλίσαι τὴν| παλαιάν σινήθειαν
 ἀλλὰ πληρόσαι καὶ οὕτως ὡς ἀνωθεν ἐδιορίσαμεν| παρόντος μὲν τοῦ
 ἱρημένου ἱερέως ἀπούσης δὲ τῆς ρηθῆσης| ἡγουμενῆς καὶ οὕτως διορίζωμεν
 ὑπὸ μαρτυρίας μισέρ Ἀνδρέου Στανί|τζα, μισέρ Ολυβιέρου Σκιλίτζη καὶ
 κύρ Αλυβυζίου Μπονφιόλι|.

Εγράφη ἐσώθεν ντατζίου τοῦ τράφιγου ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ β' ἰνδι-
 κτιῶνος ε' ἀφμς'.

4.

Ἔγγραφα Ἐκκλησιῶν, φάκ. 244 - 253 Γ, filza no. 67, ἔγγραφο no. 79.

Εκλαμπρώτατοι καὶ δικαιώτατοι αὐθέντες ἐ| μείς οἱ ἔπτοχοί ἀδύνατοι

7. terminazione: ἀπόφαση.

8. reggimento: διοίκηση.

9. esecuzione: ἐκτέλεση.

τοῦ αἰοῦ Λαζάρου ἔχω|μεν ἀπὸ ἐκπαλαί τὴν συνήθειαν ἐτοῦτιν| ὅτι ἀπὸτυχοντας τοῦ ἡγουμένου ἢ ἡγου|μένης, νὰ μένη ἕτερος οἱ νὰ εὐρίσκειται| στὴν κινώτητα παλαιώτερος τόσον ἀνδρας| ὅσον γυναῖκα καὶ ἐτῆ ἀπερνοῦσαμε ἕως| τὸρα. Ἀπὸτυχη ὁ Λοβοιωάννης ἔμεινε ἡ Ἀνησία| ἡγουμένη. Ἀπὸτυχη ἡ Ἀνησία ἔμεινε ὁ Γε|ράσιμος. Ἀπὸτυχη ὁ Γεράσιμος ἔμεινε| ἡ Μαγδαλινή. Ἀπὸτυχη ἡ Μαγδαλινή ἔμεινε| ὁ Γενάδιος. Ἀπὸτυχη ὁ Γενάδιος ἔμεινε ἐ|γὼ ἡ ἐπτοχή ὅπου εὐρίσκομαι τὴν σήμερον καὶ| ἀφῶν εὐγήκαμε ἀπὸ το σῆδη¹⁰ ἔκαμα ὅσον μπό|ρεσα ἢ ἐπτοχή καὶ εὐτίασα τὴν ἐκκλησία| ἐσκέπασα τοὺς ἀρτηκούς¹¹ ὅλους, εὐτίασα| καὶ ἐσκέπασα τὰ κελεία ὅπου κατοικοῦμε τὴν σήμερον ὅσοι εὐρίσκουμεστέν καὶ τοῦτο ὅτι ὑ|πόρ|τα ἀνικτὴ ὁποῖος ἀδύνατος θηλήσει νὰ ἐρθῇ νά| κατηκῆσει καλῶς νὰ ἐρθῇ νὰ ἀπερνά, με τὴν ελαι|ημοσύνην τῶν χριστιανῶν καθὼς ἀπερνούμε καὶ ἡμῆς|. Αὐτός ὁ καλῶς ἱερεὺς ὅπου ἀναζητῇ νὰ ἐλθῇ ὡς ἀ|δύνατος καλῶς νὰ ἐλθῇ ἀς φτιάσῃ ἓνα κελή| καὶ ἀς κατοικοῖ νὰ ἔνε ἓνας ἀδελφός μεταμᾶς| καὶ με τοὺς μέλοντας ἐλθῇν. ἀμὶ ὡς ἀναζητᾶ| νὰ μέ εὐγαλί ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπου εὐρίσκομαι νὰ| ἐμπῇ αὐτός οὐδὲν τό θέλῃ ὁ Θεός οὔτε ἡ δικαιο|σύνη. Ἐγὼ ἡ ἐπτοχή ὅπου εὐρίσκομαι τάχα ἡ|γουμένη ἔχω ὅπου ἐδούλευσα τοὺς ἀδυνάτους| καὶ τὰ κελεία ἐτοῦτα χρόνους κε', τί με ἐπτο|χηκό ὅπου ἡφρα τί με τα ψυχικά τῶν χριστιανῶν| καὶ εἰς τοῦτο δέομαι τῶν Θεόν καὶ τὴν ἐκλαμπρωτά| τὴν καὶ δικαιοτάτην αὐθεντία νὰ μὴδὲν ἔχω| ἀδικο.

Εμεῖς οἱ ἀδύνατοι ὅπου εὐρίσκομε|στε ἡμεστέν εὐχαρηστημένοι με τὴν ἡγουμένη ὁποῦ ἔχωμε, αὐτόν οὐδὲν τόν θέλομεν διὰ ἡγούμενον ὅτι ἔχει γυναῖκα καὶ παιδεῖα καὶ γαμβρούς καὶ ἐμεῖς θέλομεν ἥστε κακά ἀναπαμένοι ἐξ αὐτοῦ. || καὶ ἀς κάθηται ὁ καλῶς ἱερεὺς νὰ ἀναπευῆται| ἐκεῖ ὅπου ἔνε τὸρα τόσους χρόνους καὶ ἔχει καὶ| ἡγουμενεύει τα ψυχικά τῶν ἀδυνάτων τῆς Σπηλίας καὶ τα λδήρητα¹² καὶ ἀς κάθηται| ἐκεῖ καθὼς ἦταν καὶ ἐκπαλαί ἡ ἀδύνατοι τῆς| Σπηλίας μετὰ ψυχικά τους καὶ ἀς μί μας ἐνο|χλῇ τοὺς ἐπτοχούς καθὼς μᾶς διαφεντεύουν| καὶ ἡ γραφές τῆς ἐκλαμπρωτάτης αὐ|θεντίας. Εμεῖς με κονσέιο¹³ οὐδὲν ἔχωμε νὰ κά|μομε. ἀμὶ ἔχωμεν τοὺς ἐντημοτάτους Συντίχους νὰ μᾶς κυβερνοῦν καὶ διαφεντεύουν| καθὼς ἦνε ἐκ τὴν ἐκλαμπρωτάτην αὐθεντία| διαφεστωρή¹⁴ μας πάντοτε οἱ οἱ εὐρησκονται τον| πᾶσα χρόνον καὶ ἐτῆ παραδωμέστεν καὶ εἰς| τὸ ἐκλαμπρώτατον ρεντζημέντο τῆς δικαιο|ωτάτης αὐθεντίας νὰ

10. assedio: πολιορκία. Ἐναφέρεται στὴν τουρκικὴ πολιορκία τῆς πόλης τὸ 1537.

11. νάρθηκες.

12. τὰ diritti: τὰ δικαιώματα.

13. consiglio: συμβούλιο.

14. ὑπερασπιστές.

μηδέν έχωμεν άδικο. Καί έτζη δεομεστέν ήμέρα καί νύκτα| τόν πανάγαθον
Θεόν διά την εκλαμπρωτά| την μας αυθεντίας νά έχει νύκος.

5.

᾽Εγγραφα ᾽Εκκλησιῶν φάκ. 244 - 253 Γ, φίλτζα Ε΄, ἔγγραφο no 78.

αφημ^ο. ήμέρα ζ^η. τοῦ ᾽Ιουλλίου μηνός ινδικτιῶνος ζ^η^ς. Ἐσῳθεν ἄρ-
θηκος μονῆς τοῦ ἁγίου καί δικαίου Λαζάρου οἱ τημιό|τατοι Σύντιχοι τοῦ
ἐνεστῶτος ἐνιαυτοῦ τῆς τιμιωτάτης κοινότητος Κορυφῶν μισέρ| Πιέρος
Σηριανός, μισέρ ᾽Αλοῖζος Δελαμπιώντας μισέρ Ἰάκοβος ᾽Αβράμης ἁ|
πόντος τοῦ ἐτέρου αὐτῶν συντρόφου μισέρ ᾽Αλοῖζου ᾽Αρκουδή ἀλά μέ
λόγον καί θέλημα αὐτοῦ| ἐπῆσαν παρόντες δέ καί ἡ τρεῖς ἀπό ἐνός
μέρους καί κυρά Κασιανή μοναχή ὡς αὕτῃ| εὕρισκομένη την σήμερον
ἡγουμένη τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Λαζάρου μετά πασῶν τῶν| ἀδυνάτων μο-
ναχῶν τῶν ἐχωμένων την ἱεράν νόσων ἡβλέποντας δέ ὡς προβλε|πτέ καί
κυβερνηταί τῆς αὐτῆς μονῆς ὅτι ὁ τόπος ὅπερ ἐναι πλησίον τῆς ρηθεί|
σης μονῆς ἔνε τῆς πάσι βατός καί οὐκ ἐχει κανέναν συμφέρον ἐκ τόν
αὐτόν| τόπον ἡ αὕτῃ μονή διό ἡ ἀναγεγραμένη τιμιότατοι Σύντιχοι καί ἡ
παρούσα| κυρά Κασιανοί μοναχή ὁμοῦ μετά πασῶν τῶν ἀδυνάτων των
ἐκείσαι εὕρι|σκομένων εἰς τήν αὐτήν μονήν παρόντες συνεφώνησαν μέ
τόν παρόντα κύρ Γεώργιον| Δανίλη καί ἐπέδοσαν πρὸς αὐτόν καί πρὸς
τούς αὐτοῦ κληρονόμους καί διαδόχους| ὅλον τόν τόπον τῆς ρηθείσης
μονῆς ἡγουν ὅπερ ἐναι πλησίον τοῦ ἄρθηκος| καί ἐναι πλησίον κύρ
Γεωργίου τοῦ ᾽Αντωνάτου εἰς τήν ὁδόν δημοσίαν ἡγουν ὅλην| την φάτζαν
ἀπό τήν μίαν ἐγγονή¹⁵ τοῦ πύργου τοῦ ἄρθηκος τῆς αὐτῆς μονῆς δρήτα
λένια¹⁶ καί ἔως τήν ἄλλην ἄγκον<ή> τοῦ πύργου το<ῦ> ὀσπη|τίου τοῦ
ἄνωθεν κύρ Γεωργίου καί τό πλάτος μέσα προς την μερίαν τοῦ κύπου|
ουργίαις τέσσαρες ἡμισι τῆς τέσσαρες οὐργίαις νά κτίση καί την ημισι
οὐργι|αν νά τήν ἐχει διά προαύλιον καί νά ὀφίλη ὁ ρηθείς κύρ Γεώργιος
μέ πάσαν ἐ|ξοδον ἐδικό του νά κτίση τόν αὐτόν τόπον καί ποιήσι ἐργα-
στήρια διό ἀσ|βεστόχτιστα καί εἰς τό ὕψος ὡς καθῶς εἶναι τά ἐργαστήρια
τοῦ ἄνωθεν| κύρ Γεωργίου καί μέ καλήν ξυλὴν καί ὁμοια καί τά διό καί
νά λαμβάνη τό ἕνα ἡ ρηθείσα| μονή ὅπερ ἐνε πλησίον αὐτῆς καί τό
ἕτερον νά ἐναι τοῦ κύρ Γεωργίου καί τῶν αὐτοῦ κληρωνό|μων καί

15. γωνία.

16. dritta linea: εὐθεία γραμμή.

διαδόχων¹⁷ καὶ ἂν πολλάκης καὶ ἤθελεν ποιήσι ο ρηθείς κύρ Γεώργιος ἐκ τὰ ρηθέντα | δύο ἐργαστήρια τό ἓνα ἐγκρητον καὶ τό ετερο ἐλάσσον νά ἡμποροῦν ἢ ἐβρησκό | μειοι Σύντuxοι εἰς τήν αὐτῶν ἐξουσίαν νά λαμβάνουν ἐκ τὰ διό ἐργαστήρια | οἶον τοὺς ἀρέσει καὶ νά χρεοστή νά τὰ οἰκοδομήσει καὶ τελειώσει ο ρηθείς κύρ Γεώργιος εἰς δι | ορίαν μῆνες εναία ἀρχηρόντας ἀπό τήν σήμερον ὑπόσxεται δέ καὶ τοῦτο ο ρηθείς κύρ Θεόδω | ρος ὡς ἐστίν παρῶν αὐτάδελφος τοῦ ρηθέντος κύρ Γεωργίου νά δώση πρὸς τήν ρηθεί | σαν μονήν διὰ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ του τοῦ κύρ Γεωργίου πρὸς τοὺς ρηθέντας | Συντήxους διὰ ὅλον τόν ἐρχάμενον Αὐγουστον δουκάτα ἐξη κουρέντε ὅπως νά βάλουν | καὶ ἐξοδιάσουν εἰς ἃ χριάζεται καὶ ἐλήπονται εἰς τήν αὐτήν μονήν. ὀφίλει δέ ο ρηθείς κύρ || Γεώργιος τοῦ κρατὴν καὶ ἔxην το ριθέν αὐτοῦ ἐργαστήριον αὐτός καὶ οἱ αὐτοῦ κληρωνόμοι καὶ | διάδοχοι πωλὴν δωρίστε ἀνταλλάτην προξὴν διδῶναι καὶ τα ἐξῆς. ἐπο | φυλομένων δέ τῶν ἀναγεγραμμένων τιμιωτάτων Συντήxων καὶ τῶν ἐρχομένων και κυρᾶς | Κασιανῆς καὶ πασῶν τῶν ἐκεῖσαι εὐρισκομένων ἀδυνάτων ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ | τοῦ διαυθεντίζειν τόν ἡρημένον κύρ Γεώργιον καὶ τοὺς αὐτοῦ κληρωνόμους καὶ δια | δόχους ἀπό παντός ἀνθρώπου τοῦ εἰς ἐναντιώτητα ἐλθεῖν καὶ ἔχει τό ἰσχυρόν καὶ βαί | βεον τό παρόν νοταρικόν ἐγγραφον¹⁸. Τό δέ ἰνστρουμέντο ὅπερ ἔγηγεν εἰς | τὰς πράξης τοῦ εὐλαβεστάτου ἱερέως παπά κύρ Πέτρου Βραγιανίτη ταῖς παρελθοῦ | σαις ἡμέραις ἡμέρα ε´ τοῦ Ιουνίου μηνός αφμη^ο. ἐπιδεί ἔγηγεν ἀπόντων | καὶ χορίς ἐρώτισην καὶ θέλημα τῶν ἀναγεγραμμένων τιμιωτάτων Συντήxων ὡς αὐτοί | ὅπερ ὑπάρχουν προβλεπτέ καὶ κυβερνητέ πρὸς τήν αὐτήν μονήν νά ἐναὶ κομενο | καὶ οἰλιωμένω τό αὐτῷ ἰνστρουμέντο παρόντων θελήσεως δέ καὶ τῆς κυρᾶς Καςι | ανῆς μετὰ πασῶν τῶν εὐρισκομένων ἀδυνάτων εἰς την

17. Μέχρι καὶ τό 1569 τὰ ἐργαστήρια παρέμεναν ἀμοίραστα, ὁ δέ Γεώργιος Δανήλης κατέβαλλε ἐνοίκιο γιὰ τό ἐργαστήριο τῆς μονῆς. Στίς 23-11-1569 ἡ «κυρά Καταφυγή μοναχῇ ἡγουμένη τῶν συναδινάτων τῆς ἐνδόξου μονῆς τοῦ ἁγίου Λαζάρου παρουσα σωματικῶς ὁμολόγησε ὅτι ἔλαβε ὅλλον τό ἐνίκιον ὅπερ τῆς ἡθέλε ο παρῶν κύρ Γεωργιος Δανήλης ἔως την σήμερον διὰ τό ἐργαστήριον ὅπερ εἶχε ἐνικισμένω ο ρηθείς κύρ Γεώργιος ἐκ τήν ἀνωθεν μοναχῇ... Τῇ αὐτῇ ἡμέρα ἐπειδὴ ο παρῶν κύρ Γεώργιος Δανήλης εἶχε κάμη μισιακά τὰ δύο ἐργαστήρια εἰς τόν τόπον τῆς ἐνδόξου μονῆς του ἁγίου Λαζάρου ὅποια ἦταν ἀνημίραγα ἔως τήν σήμερον καὶ θέλοντας ἡ παρῶσα κυρά Καταφυγή μοναχῇ μερίσει αὐτὰ ὡς ἡγουμένη τῶν ἀδινάτων τῆς ἀνωθεν μονῆς δια τοῦτο τήν σήμερον συνεμφωνησαν θεληματικῶς τρόπου καὶ ἐμερίσει αὐτὰ εἰς τό μέσων καὶ ἔλαβε ἡ ἀνωθεν μοναχῇ τό ἐν ἐργαστήριον εἰς τό μέρος αὐτῆς τό ὅποιο ἐνε πλησιον ἀρθίκου τῆς ἀνωθεν μονῆς καὶ τό ἔτερο το ἡπῖρε ο ἀνωθεν κύρ Γεώργιος...» (Συμβ. Μ. 327, φ. 460ρν).

18. Στίς 30-11-1550 οἱ ἀδύνατοι συνέταξαν νέα συμφωνία μέ τόν Γεώργιο Δανήλη γιὰ τήν κατασκευὴ ἐργαστηρίων δίπλα στά κελιά μέ ἀνάλογους ὁρους (Συμβ. Β. 176, φ. 283ν).

αὐτήν μονήν. Τό δέ ρηθέν¹ ινστρουμέντο να ἔχει τό ἰσχυρόν καί βαίβιον
εἰς αεί. Μάρτυρες κύρ Νικόλαος Μαυρομάτις καί κύρ Λοῖσις Κυριάκης.

Εὐγάλθη ἐκ τῶν πράξεων του ποτε Ἀλοῖζου Βαριπράτη νοταρίου
ἀπό ρῆμα εἰς ρῆμα ἀπαραλάκτος, ὡς ἐν ἐκείνῳ διαλαμβάνη παρά χειρός
ἐμοῦ Ἀλοῖζου τοῦ Φλώρου καί νοταρίου¹⁹.

6.

Συμβ. Π. 187, βιβλίο 2, φ. 114r.

14-7-1549.

Τῇ αὐτῇ ἡμερᾷ εσῶθεν μονης τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου Λαζάρου οἱ
τιμιωτατοὶ Σίντιχοι τῆς τημηωτατης κοινωτητος Κορυφῶν μισέρ Ἰάκωβος
ὁ Πετριτης μισερ Γαλιτιέρ Μορέλος καί μισέρ Αὐθύβυζης Δεφηντίνος
λεγόμενος Δακορόν ἁπόντος του ετερου αὐτον σίντροφου μισερ Ἰακώβου
Καλῶθετου πλίν²⁰ ὡς καταδοχήν²⁰ ὅπερ ἔχουν ἐξ αὐτοῦ, ἀπό ενός μερους
παρωντες ὁμολόγεισαν ὅτι σὺνεμφῶνισαν μετὰ τοῦ παρωντος εὐλαβεστάτου
ιέρως παπα κύρ Νικολαου Περδικήρι λεγομένου Κουτρούλη καί ἐπέδοσαν
αὐτοῦ τὴν ρηθησαν μονήν τοῦ ἁγίου Λαζάρου με τὰ παντῖα αὐτης πρά-
γματα ἱερά σκεύη καί βιβλία κατὰ τὸ ἀβεντάριον²¹ αὐτης ἵνα ἱερουργῇ
καί ψάλλῃ τὴν ἅπασαν ἀκολουθίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως εἰς αἰῶνα
καί δόξαν τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ καί τοῦ ἁγίου καί δικαίου Λαζάρου
τοῦ τετραῖμερου καί φίλου Χριστοῦ καί εἰς φήμην τῆς ἐκλαμπροτατης
αὐθεντίας τῶν Βενετιῶν καί εἰς μακαρίαν μνίμην τῶν μακαρίων ἐκτετῶρων
καί ἐνωρητῶν τῆς αὐτης σεβασμίας μονης καί τοῦτω διὰ χρῶνον ἕναν
ἐρχάμενον τελειον ἀρχίζοντας ὁ κερὸς ἀπὸ τέσς ἐπτά του νύν μηνός
κάμνοντας καλλὰ εἰς τὴν αὐτην μονήν καί κατὰ τὴν περίλυπιν τῶν
ἀπερασμένων (...) τῶν ἀπερασμένων ἱερουργῶν ὅπερ εἰς χῶν πιῆσι οἱ
ἀπερασμένοι Σίντιχοι τῆς ρηθησας τιμιωτάτης κοινώτητος καί οὕτως
ὁμολόγεισαν ὑπὸ μαρτυρίας μισέρ Βετοῦρο Πετριτῆ μισέρ Μάρκου Ντα-
μοδοῦ καί κυρ Σταματίου Ραυτόπουλου.

19. Τὰ κατάστιχα τῶν νοταρίων Ἀλοῖζιου Βαριπράτη καί Ἀλοῖζιου Φλώρου δέν ἔχουν
διασωθεῖ, γι' αὐτό καί τὸ ὄνομά τους δέν ἀναγράφεται στὸν κατάλογο τῶν νοταρίων
τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Κερκύρας. Ἡ ἀναφορά τους στὸ ἀνωτέρω ἐγγραφο ἀποτελεῖ
τὴν πρώτη γνωστὴ σέ μᾶς δήλωση τῆς νοταριακῆς τους ιδιότητος. Κατάλογος τῶν
νοταρίων πού ἄσκησαν τὸ ἐπάγγελμα στὴν Κέρκυρα μέχρι καί τὸ 16ο αἰ. ἐτοιμάζεται
ἀπὸ τοὺς γράφοντες μέ βάση ἀνέκδοτο ὕλικο τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Κερκύρας.

20. μέ τὴν ἀδεια, ἐξουσιοδότηση.

21. inventario: ἀναγραφή περιουσιακῶν στοιχείων.

7.

Συμβ. Π. 187, βιβλίο 2, φ. 187r - 188r.

22-6-1550.

Τῇ κβ^η τοῦ αὐτοῦ μηνος εντος μονης του αγίου καὶ δικαίου Λαζάρου οἱ τιμωτατοι Σίντοιχοι τῆς τιμωτάτης κοινωτητος Κορυφων μισέρ Βυτόριος Πετριτής μισέρ Αντωνιος | Μηδέεις καὶ μισέρ Νικολαος Μουζακίτης απόντος τοῦ ετέρου αὐτόν σῖν | τρῶφου μισέρ Θεώχαρει Κοντοπετρι παρωντες ὁμολόγεισαν | ὅτι σὺνεμφῶνισαν μέτα του παρωντος εὐλαβεστάτου ἱερέως | παπα κύρ Τιμωθέου Σπιρῖ καὶ βανωσιν αὐτόν εἰς την ρηθήσαν | σεβασμίαν μονήν καὶ ἐπέδοσαν αὐτήν αὐτου μετὰ παντία αὐτης | πράγματα ἱερά σκέβη, καὶ βηβλύα κατὰ τό κατωθεν | αβεντάριο ἵνα ἱερουργήν καὶ ψάλην τὴν ἄπασαν ἀκολουθίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως εἰς αἰῶν καὶ δόξαν τοῦ | παντῶδυνάμου Θεοῦ καὶ τοῦ ἀγίου καὶ δικαίου Λαζάρου || του τετραῖμέρου καὶ φύλου Χριστοῦ καὶ εἰς φύμην τῆς ἐκλα | μπροτάτης αὐθεντίας των Βενετιῶν καὶ εἰς μακαρίαν μνή | μην των μακαρίων ἐκτητῶρων καὶ ἐνορίτων τῆς αὐτῆς | σεβασμίας μονης καὶ τοῦτω δια χρόνων ἕναν ἐρχάμενον | τέλιον ἀρχίζοντας ὁ κερὸς ἀπὸ την η^η τοῦ ἰουλλίου μηνος | του ἐρχαμένου του νύν ἐτους κάμνοντας καλλὰ εἰς | τὴν αὐτὴν μονήν με τοιοῦτον δὲ τρῶπον καὶ συμφωνίαν | ὅτῃ τό νίκη τοῦ ἐνός ἐργαστιρίου τῆς αὐτῆς μονῆς ἐκ τὰ ἐργαστήρια ὅπου ἐπῆσεν ὁ κυρ Θεωδορος Δανίλης | το αὐτό νίκι τοῦ ἐνεστωτος χρονου ὅπου τελιωνει τὸν ἐρχάμενον | αὐγουστον να λαμβάνουν αὐτῶ οἱ ριθέντες τιμωτατοι Σίντοιχοι μισέρ Αντωνιος Μηδέεις καὶ μισέρ Νικολος Μουζακίτης ὁπίον νίκι ὑπάρχει ἐκ δουκάτα β^β καὶ να ξωδεύουν αὐτῶ εἰς πτιάσι των στα | σιδίων ἢ καὶ ἐτέρων χριαζῶμενων πτιαῦσιν τῆς αὐτῆς μονης τό δέ | νίκι του ετέρου ἐρχαμένου χρονου τῶν αφνα^α να λαμβάνει | ἐξ ἐκίνον ὁ ριθείς ἱερεὺς δουκάτο ἕνα καὶ τό δευτερον να το λαμβά | νουν οἱ ευρισκομενοι τιμωτατοι Σιντοιχοι της τημηωτάτης κοινωτητως ἂν | τάμα με τον ἱερέαν της αὐτης μονῆς καὶ νά ἀγωράζουν με | ταυτὰ ἕνα τριώδιον δια την ρηθησαν μονήν. το δε αβεντάριο | τῆς αὐτῆς μονῆς ὑπάρχει οὕτως. ἐμπροτοις δυσκοπότερον ἕνα | ἀργυροδιάχρισσο με το δισκάρι του ἀργυρό καὶ την λαβήδα | του ἀργυρῆ με τα καλίματά του. ἀἔραν ἕναν κόκινον βα | λαν λαβωραδον²² με χρυσάφη. φοστράδον²³ με πράσινο με | ταξοτον. παλαια ὑπομανικα ζευγάρι ἕνα χρυσά | με τὸν εὐαγγελισμόν ετερα ὑπομανικα χρυσά παλαιά | ὑλυτόν ἕνα. φελόνι ἕνα πάνινο. στιχάρι ἕνα πάνινο | πετραχυλι ἕνα παλαιόν. τραπεζωφῶρι²⁴

22. lavorato: δουλεμένο, κεντημένο.

23. φοδραρισμένο.

24. τραπεζομάντηλο, κάλυμμα ἀγίας Τράπεζας.

ἓνα σταμπαδω| παλλαιό βύμόθυρα ζευγάρι ἓνα μπουρδινά²⁵ αν| θροπάρια
 ἀργιρά δ' μάτια αργυρά γ' κεφαλὴ ἀνθροπινι αργυρή| μία στεφάνι αργυρό
 ἓνα ευαγγέλιο ἓνα ὀλασίμον απο| στολον ἓναν. ψαλιτήρι ἓνα. οκταῆχει
 ἓνα. λυτουργία| μία. παλαιά²⁶. μανουάλια των οἰκόνων τρία ξίλινα| καί
 της ἡσόδου δύο ξίλινα σταυρός ἓνας με τήν λάντζα του || θῦμιατόν ἓνα.
 μπρουτζινο αρτοφορι ἓνα κολῦ| βυθρας δύο. μπότι²⁷ ὅπου βάνουν τό αγιάσμα
 ἓναν| δίσκον ἓναν πανγγον ἓναν. της εκκλησίας υποσχόμενος| ὁ αὐτός
 ἱερεὺς νά ειδι ὅλα τα ἐλαῖκα δένδρα της ρηθήσης| μονῆς σολδιάτικα
 ψυχικά νίκια καί ετερο καί νά τα φερει εγγραφως τον| εἰριμενων τιμιωτάτων
 Σιντοίχων δια νά τα βάλουν καί αὐτά| εἰς ἀβεντάριο δια ενθυμισιν μέλουσα
 καί ουτως σύνεμφων| νισαν ὑπό μαρτύριας μισέρ Μαρίνου Αραβανή καί
 μισέρ (...)| Μάντουκα. |

+ ὁ κύρ Γεωργιος ὁ Ρενεσιώτης πλιρνει εἰς την αὐτὴν μονήν| τόν
 καθε χρονον σολδιάτικα ὡς οἱ λοβοὶ εἶπων ἄσπρα 48.

+ ἡ κυράτσα Ντζουγάνα θυγατερα του ποτέ| Μουσουρα πλιρνει εἰς
 τήν αὐτην μονήν τον καθε χρονον ὡς οἱ λοβοὶ εἶπων ἄσπρα 14.

+***** ὅπου κανει τα τορκῖα²⁸ εἰς τόν Σαντάγγελον²⁹ πλισίον
 τῶν ἐργαστιρίων του πωτέ| μισέρ Πιέρου Ἀντώνη Καπέλου πλερνει
 των| καθε χρονον ὡς οἱ λοβοὶ εἶπων ἄσπρα 20.

+ πλιρόνουν ψυχικόν εἰς τόν Ποταμόν| κρασί ξεστες ἔξ τον χρονον.

+ πλιρόνουν στους Καλαφατιώνες ψυχικόν ὁ***** λάδι ξεστα
 μία τον χρονον ὡς οἱ λοβοὶ εἶπων.

8.

Συμβ. Μ. 327, φ. 608v- 609r.

13-8-1570.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔσωθεν μάνδρας τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου Λαζάρου κυρά
 Καταφυγῇ| μοναχῇ ἀδυνάτῃ ἡγουμένη τῆς ἄνωθεν μονῆς καὶ μάστορο
 Γεωργιος Ζαγορήτης| ὀβρησκόμενος πριόρης τοῦ μπαροντα χρονου εἰς

25. ὑφάσματα βαμβακερά ἐγχώριας κατασκευῆς.

26. Σύμφωνα μέ τό ἱνβεντάριο πού περιλαμβάνεται στήν σύμβαση ἱερουργίας τῆς 10-12-1551 (Συμβ. Π. 187, φ. 288r - 289r) ὁ ναός κατεῖχε ἐπιπλέον «καί νέα εφετινή (λειτουργία) αγορασμένη τῆς σταμπας κενούρια. τριώδιον ἓνα πεντικοσταριον ενα και ρολόγιον ἓνα και του χερίου γράμα παρακλητικων ενα με τους κανῶνες».

27. λαγήνι γιά ὕγρά.

28. σιδερένια στεφάνια πού χρησιμοποιοῦνται στό δέσιμο τῶν βαρελιῶν.

29. στήν περιοχή τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου τῶν λατίνων.

τήν ἄνωθεν μονήν καί ὡς θέλημα | καί ἐξουσίαν ὅπερ ἔχει ὡς λέγει καί
 ἀπό τον γραμματικόν αὐτοῦ τόν κύρ Μαρκον Ψυχγκάρη | ἵνα ποιησῇ τό
 παρών ἡνστρουμέντο παρῶν σωματικῶς ἐσυμφωνησαν μετά τοῦ παρόντος |
 εὐλαβεστάτου ἱερεὸς κυρίου Ἀρτεμίου Βοῦρβαρη³⁰ καί ἐπέδωσαν πρὸς
 αὐτόν τήν | ἄνωθεν μονήν ὅπως ὀφείλῃ ἱερουργεῖ καί ψάλλειν αὐτήν χρονον
 ἕναν ἐρχομενον | κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς αειννάος καί ψάλλοντας
 αὐτήν ὡς ἄνωθεν εφημεν | νὰ ἔχει ἀπὸ τό ἐσωδιμα αὐτῆς τόσο ὅσο ἐλαμ-
 βάνανε καί εἰ ἀπερασμένει | ἱερεῖς καί το πετραχίλη του τὰ δε σολδηατικά
 ἀπερ εἶχε νὰ λάβει ὁ ποτέ ἱερεὺς κύριος | Θεόδωρος Γροῦβας³¹ νὰ τα
 λαμβάνει ὁ ἄνωθεν ἱερεὺς καί νὰ ἀγωγάζει τόσο λάδι | νὰ βάνει εἰς τὰ
 κανδύλια τῆς αὐτῆς μονῆς καί ὑπόσχετε ἡ ρηθείσα ἡγουμενη || νὰ δώσει
 τοῦ ἄνωθεν ἱερεὸς ἕνα δουκάτο κουρέντε καί αὐτός νὰ ἔνῃ ὑποσχομενος
 νὰ κάνει τήν <ορ> | τήν τῆς ἄνωθεν μονῆς τό δέ σολδηάτικον ὅπερ τῆς
 θέλουν εἰς τό χωρίον τῶν Βαριπρατ<άδων> | τώρα χρονους ιε' πλέον
 ληγότερον οἰοῖτο πληροῖν εἰς τὴν ἄνωθεν μονήν τό κατ<έτος> | λαδι
 ξέστα μία τό δίδουν τοῦ ἄνωθεν ἱερεὸς νὰ ὑπαγεῖ νὰ τό ευγάλη με πᾶσαν
 <ε> | ξωδον αὐτοῦ καί ὅτι πάρῃ ἐξ αὐτοῦ νὰ ἐνε ἐδικό του καί οὕτως
 συμφωνησαν <ὑπό> | μαρτυρίας τοῦ εὐλαβεστάτου ἱερεὸς κυρίου Γεωργίου
 Πανάρετου καί κύρ Λεονάρδου | Ἄνθη:-

30. Ἀρτέμιος Βοῦρβαρης (Βοῦργαρης) ὁ μετέπειτα Μ. Πρωτοπαπᾶς Κερκύρας (1605-1608).

31. Ὁ ἱερεὺς Θεόδωρος Γροῦβας ἀσκοῦσε ἐπίσης τό ἐπάγγελμα τοῦ νοταρίου τουλάχιστον κατὰ τό διάστημα 1561-1570, ὅπως προκύπτει ἀπὸ μνεῖες ἄλλων νοταρίων πού παραπέμπουν σέ πράξεις συνταγμένες ἀπὸ ἐκεῖνον (βλ. ἐνδεικτικά Συμβ. Χ. 18, φ. 353ν «... εἰς τας πράξεις του ποτέ παπά κυρ Θεοδώρου Γρούβα εἰς τους αφξα' ημέρα κε' του νοευρίου». Συμβ. Β. 206, βιβ. 1, φ. 275γ «... διαθήκη εἰς τὰς πράξης τοῦ ποτέ εὐλαβεστάτου ἱερέως κυρίου Θεοδώρου Βρούβα νοταρήου ἐν ημέρα ιθ' ὀκτοβρίου αφξθ' ». Κατάστιχα πράξεών του δὲν ἔχουν διασωθεῖ.

RIASSUNTO

LA CHIESA DI SAN LAZZARO DELLA CITTÀ DI CORFÙ E LA COMUNITÀ DEGLI “INFERMI” (ἀδύναμοι)

La chiesa di San Lazzaro sorgeva nel borgo di San Rocco della città di Corfù. Essa viene citata nei documenti sin dall' anno 1469. Dopo il 1577 la chiesa appare congiunta con quella di San Nicolò degli Albanesi.

Come si deduce da documenti tratti dall' Archivio Storico di Corfù questa chiesa apparteneva alla Comunità di Corfù e, almeno fino l' anno 1551, veniva amministrata dai Sindici annuali della città, mentre dal 1568 in poi nella sua amministrazione appare immischiata una confraternita composta di parrocchiani.

Vicino alla chiesa era stabilita una comunità di “infermi” (ἀδύνατοι), cioè di malati di lebbra, i quali abitavano nelle celle circostanti. La comunità, organizzata secondo il modello monastico, seguiva gli ordini di un' abbate con carica vitalizia, il quale gestiva anche le rendite della chiesa. Nella comunità venivano ammesse persone affette da lebbra senza nessuna distinzione di sesso, provenienza, titolo o condizione di famiglia.

SPYROS KARYDIS - PANAJOTA TZIVARA